

ਸੰਖਾਂਦਕੀ :

ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ :

੦ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਟੇਟ ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਸਟੇਟ ਹੋ ਨਿਬੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਰਾਹ ਲਭੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁੱਟ ਪਾਉਣੀ ਹੈ। ਸ੍ਰ. ਬੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਰੜਕ ਦੂਰ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿਧ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ। ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਬਦੇਸੀ ਦੌਰਿਆਂ ਤੇ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਭਾਗ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਣ ਕਿ ਉਥੇ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਉੜੀਸਾ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਦੌਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਥੇ ਲੋਕ ਕਾਲ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਤਾਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਚੋਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਅਮਰੀਕਨ ਏਜੰਸੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਇਹ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਬਦੇਸੀ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਹੈ। ਜੋ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰਖਿਆ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੋਰਾਂ

ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ :

- ੦ ਸੰਖਾਂਦਕੀ : ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਟੇਟ ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਸਟੇਟ ਹੋ ਨਿਬੜੀ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਸਿਵਾ-ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ।
- ੦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬੁਨਾਮ ਸੁਨੀਲ ਦੱਤ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ : ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸਿੱਖ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਇਕ ਪਾਸਾ ਹੀ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ।
- ੦ ਕਰਮ ਬਰਸਟ ਦੀਆਂ ਦੋ ਟਿੱਪਣੀਆਂ : ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਨਮਾਨ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਬਨਾਮ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ।
- ੦ ਇਪਾਨਾ ਦਾ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਦਸਤਵੇਜ਼।
- ੦ ਇਕ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ।
- ੦ ਨਾਟਕ : ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ/ਗੁਰਸ਼ਰਨ-ਸਿੰਘ
- ੦ ਪਾਠਕ ਲੇਖਕ ਫੋਰਮ : ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਪੱਤੜ, ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਹਿਲ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਮਹਿੰਦਰ ਮਟੂ, ਦੀਦਾਰ ਸ਼ੇਤਰਾਂ, ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਆਰ.ਐਸ. ਭੰਡਾਰੀ।
- ੦ ਕਵਿਤਾ-ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ

ਦੀ ਸਟੇਟ ਇਹ ਕਦੋਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਚੋਰ ਦਨਦਨਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉੱਡਦੀ ਉੱਡਦੀ ਖਬਰ ਵਿਚ ਅਜੀਤਾਬ ਬਚਨ ਦਾ ਨਾਂ ਆਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਬਦੇਸ਼ੀ ਬੰਕਾਂ ਵਿਚ ਏਨੇ ਪੈਸੇ ਜਮਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਰਕਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਲਾਨਾ ਬੱਜਟ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਉਹ ਪੈਸਾ ਅਮੀਤਾਬ ਬਚਨ ਦਾ ਹੈ? ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿ ਦੇਵੇਗਾ 'ਮੇਰਾ ਕਿਥੇ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਐਸੇ ਦਿਯਕਤੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਗੱਲ ਨੱਪ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੌਜ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਖ਼ੀਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਿਚੋਲੇ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨ 30 ਕ੍ਰੋੜ ਹੈ। ਜੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੀ 30 ਕ੍ਰੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਘਾਲਾਮਾਲਾ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ 300 ਕ੍ਰੋੜ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। 300 ਕ੍ਰੋੜ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਭਾਖੜਾ ਨੰਗਲ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਯਨੀ ਇਕ ਹੀ ਵਪਾਰ ਦੇ ਲੈਣ ਦੇਣ ਵਿਚ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੰਬਧ ਹੈ ਇਕ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਪਾਰ ਹਰ ਸਾਲ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਵਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅੱਧੀ ਆਬਾਦੀ ਭੁੱਖ ਮਰੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਥਲੇ ਜੀ ਰਹੀ ਹੈ।

○ ਇਹ ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਸਟੇਟ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲੀ ਜਾਏ? ਇਸਦਾ ਇਕ ਰਾਹ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਆਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦੋਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਇਮਾਨਦਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇਕ ਬੜੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਸਟੇਟ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਉਤੇ ਚੋਰ ਹਾਵੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜ਼ੋਕਰ ਇਮਾਨਦਾਰ ਬੰਦੇ ਉਤੇ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਇਮਾਨਦਾਰ ਬੰਦੇ ਉਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆ ਜਾਣਗੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਧਲੇ ਪੁੱਧਲੇ ਪਲਾਨ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਂਦੇ ਹਨ। ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਫੌਜੀ ਜਰਨੈਲ, ਰੀਟਾਇਰਡ ਆਈ. ਏ. ਐਸ ਅਫਸਰ, ਪੁਲਸ ਅਫਸਰ, ਆਦਿਕ ਜੋ ਅਪਣੀਆਂ ਉੱਚ ਪੱਦਵੀਆਂ ਉਤੇ ਬਰਾਜਮਾਨੀ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਨਾ ਲਿਆ ਸਕੇ ਹੋਣ, ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਤੋੜਾ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਉਤੇ ਝਾੜ ਕੇ ਕੌਮ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਕਾਰ ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਈ ਵੀ ਇਸ ਸਟੇਟ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਰੋਹ ਨਹੀਂ ਪੈਣਗੇ, ਜੋ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਯਤਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦਾ ਵੀ ਅੰਸ਼ ਹੋਵੇ, ਸਿਵਾਏ ਦਿਮਾਗੀ ਅਯਾਸ਼ੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਉਹ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

○ ਦੂਜਾ ਰਾਹ ਉਸ ਧਿਰ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਏਲਾਨੀਆ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਦੀ ਚੋਰੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਸਾਰੇ ਇਸ ਸਟੇਟ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਹਨ, ਜਿਸਦਾ ਸਾਰਾ ਵਿਕਾਸ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਅਸੂਲ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਸਦਾ ਮੁੱਖ ਚਿੱਤਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਝ ਲੋਕ ਕੌਣ ਹੋਣਗੇ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਰਮਾਇਆ (ਪੈਸਾ) ਹੈ। ਜਿਸ ਕੋਲ ਬਹੁਤਾ ਪੈਸਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਟੇਟ ਉਤੇ ਬਹੁਤਾ ਹਾਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਹੁਤਾ ਪੈਸਾ ਕਿਥੋਂ ਆਵੇਗਾ? ਜਿੰਨੀ ਬਹੁਤੀ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਇਸ ਲਈ ਸਟੇਟ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਸਟੇਟ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਟੇਟ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਬਗ਼ੈਰ ਇਸ ਸਟੇਟ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਨਕਲਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ। ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਸਟੇਟ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਰਾਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਵਿਖ ਸਕੇ। ਉਹ ਇਸਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਵੀ ਉਡਾਨਗੇ, ਇਸਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਵੀ ਕਰਨਗੇ। ਆਪਣੇ ਏਂਜਟ ਇਨਕਲਾਬ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਔੜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਉਣਗੇ। ਸੱਚੇ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਕਾਮ ਬਨਾਉਣ। ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਅਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਿਜਾਣ। ਇਸ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ। ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਸੁਨਿਹਾ ਲੈਕੇ ਘਰ ਘਰ ਪੁਜਣ। ਲੰਮੀਆਂ ਘਾਲਨਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵਲ ਜਾਂਦੀ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੱਗਡੰਡੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਾ ਉਲਝਣ ਦੇਣ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰਬਰਨ ਸਿੰਘ

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਨਾਮ ਸੁਨੀਲਦੱਤ, ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ

ਸੁਨੀਲ ਦੱਤ ਦੀ ਯੈਂਡਰਾ ਦਾ ਇਕ ਲਾਭ ਜੋ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਉਹਦੀ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਅੰਸੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਹੈ, ਜੋ ਖੁਲ੍ਹੇ ਆਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਦਾ ਟੋਪ ਰੀਕਾਰਡ ਵੀ ਹਾਸਿਲ ਹੈ। ਅਜੀਤ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਧਿਰ ਮੁੰਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਜਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰਾਜਨੀਤੀ (ਅਤੇ ਅਖਬਾਰ ਨਵੀਸੀ ਵੀ ਇਸੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਤਾ ਤੋਂ ਬਚੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ) ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਬਾਰੇ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਛਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਪਰ ਪ੍ਰੈਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸ਼ਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਡਰੇਗੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਗੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਨੂੰ ਹੁਣ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਗੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਟੀ. ਵੀ. ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ। ਸਮਤਾ ਵਿਚ ਵੀ ਜਦੋਂ ਗੋਲਮੇਜ਼ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਖੁਲ੍ਹੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਸਾਹਮਣੇ, ਟੀ. ਵੀ. ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਦਾ ਪੱਖ ਲੋਕਾਂ ਅਗੇ ਗਲਤ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਹੋਏ।

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜ਼ਖਮੀ ਸਿੱਖ ਮਾਨਸੋਕਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਜੋ ਸੁਨੀਲ ਦੱਤ ਅਗੇ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੇ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ-ਸ਼ਾਲੀ ਕੇਸ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿੜਤਾ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਇਹ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਏ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਅਨੋਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੁਨੀਲਦੱਤ ਵਰਗੀ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਥਰੂ ਆ ਗਏ ਹੋਣ।

ਇਹਨਾਂ ਮੁੱਦਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਆਉ ਦੇ ਹਾਂ।

੦ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਦਰਖਤ ਡਿਗਨ ਦੀ

ਮਿਸਾਲ ਦਿਤੀ ਗਈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਡਿਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਛੋਟਾ ਦਰਖਤ ਸੀ? ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

੦ ਭੁਪਾਲ ਗੇਸ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਮਰੇਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਸੋਗ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ 3100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੀ ਜੋ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

੦ ਉਪਰੋਕਤ ਬਲਿਉਸਟਾਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਪਰੋਕਤ ਵਡਰੋਜ਼ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਘੀ ਉਪਰੋਸ਼ਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ? ਇਸ ਉਪਰੋਸ਼ਨ ਦਾ ਏਲਾਨੀਆਂ ਮੰਤਵ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂ-ਵਾਲਾ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਹਿਸ ਨਹਿਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਏ। ਕੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਅਪਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁੱਕ ਹੈ? ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਿਥਾਤ-ਚੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਹਨ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਕੰਘੀ ਉਪਰੋਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਨ ਘਰੋਂ ਬੇਘਰ ਕੁਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਤੇ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਗਰੋਹ ਉਸੇ ਗਲਤ ਨੀਤੀ ਦੀ ਦੇਣ ਹਨ।

੦ ਪੰਜਾਬ ਸਮਝੌਤਾ ਇਸ ਸਾਚਸੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਯਕੀਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ।

੦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਕਮਿਊਨਿਸਟੀ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਇਕ ਪਾਸਾ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਤੁਰ ਹੀ ਪਈ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਪਾਸਾ ਜਾਨਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

੦ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡਾ, ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਬਾਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਤੇ

ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਉਤੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਭਗਤ ਉਤੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕਿਸੇ ਅਸ਼ਕ ਕੁਮਾਰ ਵਕੀਲ, ਕਿਸੇ ਸੁਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਪਾਦਕ, ਕਿਸੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਰਾਮ ਦੁਕਾਨਦਾਰ, ਕਿਸੇ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਅਧਿਆਪਕਾ ਜਾਂ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੁਮਾਰੀ 6 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਬੱਚੀ ਜਾਂ ਦਿਆ ਰਾਮ ਭਈਏ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ? ਕੀ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਇਸ ਦਾ ਸਵਾਬ ਹੈ? ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਬ ਪੰਜਾਬ ਸਮਝੋ ਤੇ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਪੁਛੇ ਗਏ ਇਕ ਸਵਾਲ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ:—ਭਗਤਾ ਮੇਰਾ ਤੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਮਝੋ ਤਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝੋ ਤਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮਝੋ ਤਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਘਰੋਂ ਬੇਘਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੁਲਸ ਵੇਜੀ ਜਾਂ ਨੀਮ ਵੇਜੀ ਦਸਤੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬਦਲਾ ਅਸ਼ਕ ਕੁਮਾਰ, ਸੁਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੁਨਸ਼ੀ ਰਾਮ, ਹਰ ਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੁਮਾਰੀ ਜਾਂ ਦਿਆ ਰਾਮ-ਕੋਲੋਂ ਲਵੋ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲਤ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗਲਤੀ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਕਿਉਂ ਹਨ? ਇਕ ਧਾਰਮਕ ਅਤੇ ਰਹਾਨੀ ਬਲ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲੋਂ ਗਲਤ ਨੂੰ ਗਲਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਖਲਾਕੀ ਜੁਰਅਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਵਰਜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋੜ ਪਵੇ ਹੁਕਮਨੁਮਾ ਵੀ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

10 ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਹਿਤ ਜਾਂ ਅਕੀਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਕੰਘੀ ਉਪਰੋਕਤ ਦਰਮਿਆਨ (ਜੂਨ 1982-ਸਤੰਬਰ 1984) ਦਰਮਿਆਨ ਗਾਤਰਾ ਪਾਈ ਤੇ ਕੇਸਰੀ ਪਟਕੇ ਵਾਲਿਆਂ ਉਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਲੋਂ ਵਡੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਆਪ ਕਈ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਖੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਵਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਘੁਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਉਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ, ਜੋ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜੀਣ ਦੇ ਢੰਗ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਉਤੇ ਛਾਪੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜ਼ਬਰ-ਦਸਤੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਠ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਇਜ਼ਤਦਾਰ ਤੇ ਸਥਾਈ ਹਲ ਲਭਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਪਹਿਲੂਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋ ਕੇ ਇਖਲਾਕੀ ਜੁਰਅਤ ਨਾਲ ਇਹ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੱਚ ਅਤੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਝੂਠ ਆਖਿਆ ਜਾਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਨੀਲ ਦੱਤ ਉਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਉਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਉਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਰਧਾਂਜਲੀ ਇਕੱਤਰਤਾ

ਪੰਜਾਬੋਂ ਹਿਜ਼ਰਤ ਕਰਕੇ ਗਏ ਖ਼ੀਵਾਰ ਦੇ ਇੱਕ-ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਥੀ ਤਰਸੇਮ 'ਤਲਾਵਾਂ' ਬੀਤੇ-ਦਿਨੀਂ ਸਾਥੋਂ ਅਚਾਨਕ ਸਦਾ ਲਈ ਜੁਦਾ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ 'ਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ, ਤਲਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਰੋਹ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਕੇ ਵਿਛੜੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਸਰਧਾਂਜਲੀ-ਭੇਟ ਕੀਤੀ। ਨੌਜਵਾਨ ਆਗੂ ਸਾਥੀ ਸਰਬਜੀਤ, ਨੇ ਆਏ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਜ਼ੂਦਾ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਲੁੱਟ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਮਿਹਨਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ 'ਏਕਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਕੇ, ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਨਿੱਤਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਇਹੋ ਹੀ ਜਾਡੀ ਵਿਛੜੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸਰਧਾਂਜਲੀ ਹੈ?

ਜ਼ਾਰੀ ਕਰੋਤਾ—ਸਾਥੀ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਸਿੱਰੋਤਾ

ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ, ਯਾਦਗਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਡੈਲਾਸ ਕੌਰ-ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਛਪਵਾਇਆ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਛਪਾਈ ਹਰਮੁਖ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 23-ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਗੇਟ ਮਾਰਕੀਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ-ਵਿਚ ਹੋਈ। ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸਿਰਨਾਵਾਂ : ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਨਿਵਾਸ ਡਾ; ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ-143002 : ਸਾਲਾਨਾਚੰਦਾ: 15 ਰੁ: ਵਿਦੇਸ਼ ਹਵਾਈ ਡਾਕੇ ਰਾਹੀਂ 120 ਰੁ:

ਦੋ ਟਿੱਪਣੀਆਂ

ਸਰਕਾਰੀ ਸਨਮਾਨ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਬੁਲਵੀਰ ਪ੍ਰਵਾਨਾ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ—ਕਰਮ ਬਰਸਟ

ਸਾਥੀ ਗੁਰਜਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸਰਕਾਰੀ ਸਨਮਾਨ ਲੈਣ ਪ੍ਰਤੀ ਦਲੀਲ' ਦਿੱਦਿਆਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਰਲਗੱਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲਦੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੀ 'ਲਿਆਕਤ' ਨਾਲ ਲਿਆ ਹੋਰ ਇਨਾਮ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰੀ ਸਨਮਾਨ ਲੈਣਾ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਤਨਖਾਹ ਅਸਲ-ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਵੇਚੀ ਹੋਈ ਕਿਰਤ ਦਾ ਵਿਵਸਥਾਨਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜੀਵਿਕਾ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਵੇਚਦੇ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਰੀਰਕ ਮਿਹਨਤ ਵਜੋਂ ਵੇਚੀ ਕਿਰਤ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦਿਮਾਗੀ ਜਿਸਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਲਿਆਕਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਪੁਰਜਾ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ 'ਸ਼ਹਾਈ' ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਲਿਆਕਤ (ਕਿਰਤ) ਕਾਰਣ ਮਿਲੀ ਉਜ਼ਰਤ ਜਾਂ ਇਨਾਮ 'ਇਨਾਮ' ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਸਾਡੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਮੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਉਜ਼ਰਤ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਵੀ ਸਾਡੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਵੇਚੀ ਕਿਰਤ ਦਾ ਨਿਗੂਣਾ ਵਿਵਸਥਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਲੋਕ-ਦੋਖੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਕਿਰਤ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਸਾਡੀ ਲੁੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਨੂੰ ਲੱਭ ਮਾਰ ਕੇ, ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਟੋਕ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਲੁਟੇਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਵੇਚਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਦਾ ਰਾਹ ਚੁਣਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉੱਗਲ ਵਿਚੋਂ 'ਮੁਕਤ' ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ, ਇਸਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਮਾਂਤਰ ਸੱਤਾ-ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਲੋਕ-ਦੋਖੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਇਸੇ-ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਿਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਡੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਧਾਰ ਸੋਧਤ ਹੈ, ਉਸ ਕੋਲੋਂ 'ਸਨਮਾਨ' ਲੈਣਾ, ਹਮਲੇ ਦੀ ਧਾਰ ਨੂੰ ਖੁੰਢਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ 'ਜਮਹੂਰੀ' ਹੋਣ ਦੇ ਝੁਕੜ ਨੂੰ ਬਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ-ਦੇਖੋ ਜੀ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਲਾ ਦੀ ਵੀ ਸਫਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ

ਕਲਕਾਰ ਨੂੰ ਚੰਦ ਛਿੱਲੜਾਂ ਨਾਲ ਖਰੀਦਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਸਾਥੀ ਬਲਵੀਰ ਪ੍ਰਵਾਨਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲੇਖ 'ਸਿੱਖ ਕੀ ਕਰਨ' ਵਿਸ਼ਾ ਹੀਣ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਮੁੜ ਕੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਚਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੈਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਰੋਧ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸਿਰਲੇਖ 'ਸਿੱਖ ਕੀ ਕਰਨ' ਹੀ ਬੁਰਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ-ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਵਰਤਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਮੂਲ-ਵਾਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵਰਤਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਵਿਰੋਧ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੰਤਵ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਨਿੱਗਰ ਅੰਗ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਵੱਡਾ ਅਧਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਅਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਵੱਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਅੱਜ ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਧਾਰਮਕ ਮੂਲਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਤਾਂ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਵੀ ਜਮਹੂਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਫੁੱਟ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਡਿੱਖੇਵਾਰ ਹੈ।

ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਮੂਲਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਜਿਥੇ ਜਨਸਧਾਰਣ ਦੇ ਭੱਖਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਉਪਰ ਘੱਲ ਚਲਾਕੇ ਲੋਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਲਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਧਾਰਮਕ ਮੂਲਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਕੋਝੀ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਥੋਥ ਨੂੰ ਅਜੋਕੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਬੇਪੱਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖਵਾਦੀ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਰਵਾਇਤ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਉੱਗਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਟਰੇਰੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਐਡਮੰਟਨ (ਕੈਨੇਡਾ) ਵਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਜਮ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁੱਕੇ ਤੇ ਦਿਪਾਨਾਂ ਦਾ ਭਰਾਤਰੀ ਸੁਨੇਹਾ।
(ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼)

ਹੇਠਲੇ ਕਾਲਮਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੁਨੇਹੇ ਨੂੰ ਸਮਤਾ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਾਡੇ ਸਾਥੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਧ ਰਹੀ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦੀ ਫਾਂਸੀ ਤਾਕਤ ਬਾਰੇ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੱਧ ਰਹੇ ਧਾਰਮਕ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਬਾਰੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਵਿਰੁਧ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਜਸ਼ਹੂਰੀ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਹੀ ਲੜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਨਾਂ ਕਿ ਉਲਟ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦੀ ਪੈਂਤੜਾ ਅਪਣਾਕੇ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਉਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਥੱਥੀ ਧਿਰ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਹੀ ਸ਼. ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਲਾਰਪਨ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਹੇਠਲਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵੀ ਇਸ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ/ਸੰਪਾਦਕ

ਸੀਟਕਾਕੋਰੋਗ ਭੈਣਾਂ, ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਬਚੁਰਗੇ,

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਟਰੇਰੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਐਡਮੰਟਨ ਦੇ ਇਸ 28 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਮੀਟਿੰਗ 'ਤੇ ਦਿਪਾਨਾਂ ਸੁੱਭ ਨੂੰ ਨਿੱਘਾ ਭਰਾਤਰੀ ਸੁਨੇਹਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਜਮ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਰਾਜਗੋਰੂ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਦੀ 56ਵੀਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਵਰਗੇ ਉੱਪਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਿਹੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਤੋਂ 56 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੁਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਰੱਸੇ ਨੂੰ ਚੁੱਮ ਗਏ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕੋ ਮਹਾਨ ਕਰਭਾਨ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟੀਕੇ ਅੱਜ ਅਪੂਰੇ ਪ੍ਰਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਮਰਾਜਵਾਦ ਵਿਰੁਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸਮਰਾਜਵਾਦ ਅੱਜ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਉੱਪਰ ਗੱਲਬਾ ਪਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਡੂੰਘੇ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ 'ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਰੱਜੇ ਕਰੇ' ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦਾਅ ਪੈਰ ਉੱਪਰ ਲਿੰਡਭਰ ਕੰਕੜੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਜਹਿਰ ਫੈਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ 'ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ' ਸ਼ੁੱਠਾ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਝੁੰਡਾ ਦਾ ਫੜਾ ਝੁੰਡੇਰਾ ਪਿੱਟਕੇ ਤੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਭਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਬਣਾਕੇ, ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੂੰ ਨਿੰਬਾਨਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੱਕ ਦੀ ਨਿੰਗਾ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਗੁਣ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੀ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਚੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਦੀ ਅੱਗ ਭੜਕਾਉਣ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਮੁੱਠ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ, ਖੇਤਰੀ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਕਦੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਅੱਜ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ।

ਮਸਜਦਾਂ ਉਤੇ ਜ਼ਬਰੀ ਕਬਜ਼ੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੈਲੰਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਅੱਜ ਇਹੀ ਹਾਲਾ ਹੈ। ਕਿੰਤੂ ਮੁਲਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਜੱਥੇਬੰਦ ਗਰੋਹ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਾਉਣ ਅਤੇ 'ਸੁਪੀਕਰਣ' ਵਰਗੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਖਤਰਨਾਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਟੇਟ ਮਾਲਿ-ਸੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਉੱਪਰ ਖੰਫਨਾਕ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਦਬਾਉ ਪ੍ਰਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ। ਅੱਜ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮੁਲਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਭਾਰਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਜਦੋਂ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਰਧਾਨਲੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫੈਸਿਟ ਇਹਨਾਂ ਬਹਾਦਰ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਸੱਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੱਚੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਅਤੇ ਰੀਝਾਂ ਦਾ ਗਲਾ ਘੱਟ ਦੇਣਗੇ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਗੁਲੂਤ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ 56 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਠ ਦੇ ਰੋਨੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਨਾਹਰਾ 'ਇਨ-ਕਲਾਬੁ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ' ਗੂੰਜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਉ ਅੱਜ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਨੂੰ ਜੋ ਹੁਣ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਵਿਰੁਧ ਮਜ਼ਬੂਤ ਜਦੋਂਜਹਿਦ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਣ ਕਰੀਏ।

ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਟਰੇਰੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਐਡਮੰਟਨ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰੀਝਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘੱਲਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉੱਪਰ ਸਾਡੀ ਭਰਾਤਰੀ ਸਭ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ।

ਆਦਿਕਾ

ਨਾਟਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੇ ਕੋਰਸ ਸਟੇਜ ਤੇ ਆਂਦਾ ਹੈ।
ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਗੇ ਅਗੇ ਕਾਂਵਤਾ ਵਾਕੂਨ ਬੋਲ
ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਅਭੀਨੈ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਇਕੋ ਬੋਲ
'ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ' ਦੁਹਰਾਂਦੇ ਹਨ।

- ਗਲੀ ਗਲੀ ਹਨ ਫਿਰਦੇ — ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
- ਸੜਕ ਸੜਕ ਹਨ ਫਿਰਦੇ — ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
- ਡਿਗਰੀਆਂ ਵਾਲੇ — ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
- ਬਿਨਾਂ ਡਿਗਰੀਆਂ — ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
- ਸਨਅਤੀ ਕਾਮੇ — ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
- ਪੇਂਡੂ ਕਿਰਤੀ — ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
- ਬਹੁਤੀ ਦੁਨੀਯਾ — ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
- ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਆਏ — ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
(ਪੁਲਸ ਵਾਲਾ ਆਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ
ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਡੰਡਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੜਾ ਆਕੜ ਕੇ ਤੁਰਦਾ
ਹੈ। ਕੋਰਸ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਰੁਅਬ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਪੁਲਸ : ਕੀ ਪਾਈ ਜੇ ਖੱਪ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਫਾ ਚੁਤਾਲੀ
ਗਈਏ ਲੱਗ।

ਕੋਰਸ 1 : ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕੋਰਸ 2 : ਇਹ ਹੈ ਸਾਡੀ ਮੰਗ।

ਕੋਰਸ 3 : ਇਹ ਹੈ ਸਾਡਾ ਹੱਕ।

ਪੁਲਸ : (ਨਕਲ ਲਗਾ ਕੇ) ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ
ਹੈ ਸਾਡੀ ਮੰਗ, ਇਹ ਹੈ ਸਾਡਾ ਹੱਕ। ਪਰ੍ਹਾਂ ਹਟੋ
ਵੇਖੋ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ, ਰਸਤਾ ਸਾਫ ਕਰੋ, ਪਧਾਰ
ਰਹੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ।

(ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਆਂਦੀ ਹੈ।)

ਸਰਕਾਰ : ਹਵਾਲਦਾਰ

ਪੁਲਸ : ਜੀ ਸਰਕਾਰ

ਸਰਕਾਰ : ਕੀ ਏ ਸਾਰੀ ਖੱਪ, ਕੀ ਕੋਈ ਅੱਗ ਗਈ ਏ
ਲੱਗ ?

ਪੁਲਸ : ਜੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਚਾਹੀਦਾ ਏ, ਇਹ ਹੈ
ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ, ਇਹ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਹੱਕ।

ਸਰਕਾਰ : ਵੇਖੋ ਬਰਖੁਰਦਾਰ, (ਕੋਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇੜੇ ਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ)

ਪੁਲਸ : ਸੁਣੋ ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ,

ਸਰਕਾਰ : ਆਬਾਦੀ ਗਈ ਏ ਵਧ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਗਈਆਂ
ਨੇ ਘਟ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇ ਘਟ, ਇਸ ਲਈ

ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਗਈ ਏ ਵਧ/ਇਹ ਸਿਧੀ ਜਹੀ ਗੱਲ ਹੈ,
ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਵੱਸ।

ਪੁਲਸ : ਹਾਂ—ਆਬਾਦੀ ਗਈ ਏ ਵਧ—ਨੌਕਰੀਆਂ ਗਈਆਂ
ਨੇ ਘਟ।

(ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਧੱਕਦੇ ਹੋਏ)

ਪਾਵੇ ਨਾ ਬਹੁਤੀ ਖੱਪ, ਚਲੋ ਆਪਣੇ ਘਰ, ਦਫਾ
ਚੁਤਾਲੀ ਗਈ ਏ ਲੱਗ।

ਕੋਰਸ 1 : (ਅਗੇ ਆ ਕੇ) ਸਰਕਾਰ ਮੈਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦੇਵੋ,
ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਡਿਗਰੀ ਏ।

ਸਰਕਾਰ : ਪਲਾਨਾਂ ਅਸੀਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਨੌਕਰੀਆਂ
ਅਸੀਂ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਕੋਰਸ 1 : ਪਰ...

ਪੁਲਸ : ਚੁੱਪ—ਆਬਾਦੀ ਗਈ ਏ ਵਧ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਗਈਆਂ
ਨੇ ਘਟ.....

ਕੋਰਸ 2 : ਸਰਕਾਰ ਮੈਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦੇਵੋ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ
ਡਿਗਰੀ ਨਹੀਂ।

ਸਰਕਾਰ : ਡਿਗਰੀ ਦੇਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ,
ਕਾਲਜ ਹੋਰ ਖੋਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਕੋਰਸ 2 : ਪਰ...

ਪੁਲਸ : ਚੁੱਪ—ਆਬਾਦੀ ਗਈ ਏ ਵਧ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਗਈਆਂ
ਨੇ ਘਟ.....

ਕੋਰਸ 3 : ਸਰਕਾਰ ਮੈਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦੇਵੋ, ਮੈਂ ਕਾਰੀਗਰ
ਹਾਂ, ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ।

ਸਰਕਾਰ : ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲੋੜ
ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਡੋਰ ਹੈ।

ਪੁਲਸ : ਹਾਂ, ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਡੋਰ ਹੈ।

ਕੋਰਸ 3 : ਪਰ.....

ਪੁਲਸ : ਚੁੱਪ—ਆਬਾਦੀ ਗਈ ਏ ਵਧ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਗਈਆਂ
ਨੇ ਘਟ.....

ਕੋਰਸ (ਇਕੱਠੇ) ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ।

ਪੁਲਸ : ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘਰ ਬੈਠੋ, ਚੁੱਪ ਸੇਕੋ, ਗੱਪਾਂ
ਮਾਰੋ, ਕ੍ਰਿਕਟ ਦਾ ਮੈਚ ਦੇਖੋ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਾ
ਕਰੋ, ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬੜੇ ਕੰਮ ਨੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਨੀਂਹ
ਪੱਥਰ ਬੜੇ ਨੇ ਧਰਨ ਵਾਲੇ।

ਸਰਕਾਰ : ਹਾਂ ਬਈ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਬੜੇ ਨੇ ਧਰਨ ਵਾਲੇ,
ਕੰਮ ਬੜੇ ਨੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਅਫਰੀਕਾ ਦਾ ਮਸਲਾ
ਅਸੀਂ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਗੋਰੇ ਕਾਲੇ ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ
ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਲੰਬਨਾਨ ਵਾਲੇ ਸਾਡਾ ਰਾਹ

ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ, ਇਰਾਨ ਵਾਲੇ ਸਾਨੂੰ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਨੇ,
ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਸਾਮ ਲਈ ਵਕਤ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਰੁੱਝੇ
ਹੋਏ ਹਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੈ ਫਿਕਰਾਂ ਚ ਅਸੀਂ
ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ।

ਪੁਲਸ : ਹਾਂ ਇਹ ਬੜੇ ਰੁਝੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਫਿਕਰਾਂ ਵਿਚ ਭੁੱਬੇ
ਹੋਏ ਨੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਕੁਨ ਬੇਕਾਰ ਨਹੀਂ ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ
ਬੜਾ ਕੰਮ ਏ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਵਾਕੁਨ
ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਹੀਂ ।

(ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਪਿਛੇ ਧੱਕਦਾ ਹੈ)

ਹੁਣ ਫੁਟੋ ਆਪਣੇ ਘਰ, ਆਬਾਦੀ ਗਈ ਏ ਵਧ

(ਕੋਰਸ ਇਹ ਰੋਲਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ-ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ,
ਪੁਲਸ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਧੱਕ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ।

ਸਰਕਾਰ : (ਤੰਨਜ਼ੀਆ) ਹੁੰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦਿਓ,
ਗਵਾਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਏ ।

ਪੁਲਸ : ਹਾਂ ਜੀ ਇਹ ਨੇ ਪੂਰੇ ਗਵਾਰ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ
ਪਤਾ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ (ਸਰਕਾਰ
ਕਈ ਚਾਲਾਂ ਚਲਦੀ ਹੈ-ਆਕੜ ਵਾਲੀ, ਨਜ਼ਾਕਤ
ਵਾਲੀ, ਵਲ ਵਲਵੇਂ ਵਾਲੀ, ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੀ,
ਸੰਕਟ ਵਾਲੀ)

ਪੁਲਸ : ਬੜੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚਲਦੀ ਏ ਸਰਕਾਰ ਤਾਹੀਓ
ਤਾਂ ਚਲਦੀ ਏ ਸਰਕਾਰ / ਜਦੋਂ ਭਜਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ
ਤਾਂ ਚੱਲਦੀ ਹੈ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ

(ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)

ਕੋਰਸ : ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਡੰਡੇ ਖਾਂਦੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਦੇਂਦੇ
ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ੀਆਂ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਜਾਂਦੇ ਇੰਟਰ-
ਵਿਊਆਂ ਤੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ,
ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ।

ਕੋਰਸ ਜਦੋਂ ਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਦਰਮਿਆਨ
ਇਕ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਕੁਰਸੀ ਰਖ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ
ਅਫਸਰ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਆਂਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚਪੜਾਸੀ
ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਫਸਰ : ਰਾਮ ਲਾਲ ਕਿੰਨੇ ਹਨ ਉਮੀਦਵਾਰ ।

ਚਪੜਾਸੀ : ਜੀ ਵੀਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਨੇ ਬਾਹਰ

ਅਫਸਰ : ਫੇਰ ਭੇਜਦੇ ਵਾਰੇਵਾਰ

ਚਪੜਾਸੀ : ਜੀ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ

(ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ)

ਇਕ ਨੰਬਰ ਵਾਲਾ ਆ ਜਾਏ ਬਰਖੁਰਦਾਰ

ਅਫਸਰ : ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਹੋ ਜਾ ਬਾਹਰ

ਚਪੜਾਸੀ : (ਭੈੜਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾਕੇ) ਜੀ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ

(ਇਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਆਂਦਾ ਹੈ)

ਅਫਸਰ : ਬਈ ਕੀ ਨਾਂ ਏ ਤੇਰਾ

ਨੌਜਵਾਨ : ਜੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕੁਮਾਰ ਵਧੇਰਾ

ਅਫਸਰ : (ਮੁਸਕਰਾਕੇ) ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ, ਪਰ ਨਾਂ
ਤੇਰਾ ਹੈ ਵਧੇਰਾ, ਇਹ ਕੀ ਹੈ ਬਖੇੜਾ ?

ਨੌਜਵਾਨ : ਜੀ ਇਥੇ ਜੋ ਵਧੇਰੇ ਨੇ, ਉਹ ਛੁੱਟੇ ਨੇ,

ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਛੁੱਟੇ ਨੇ, ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਨੇ,

ਉਲਟਾ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ,

ਇਹੀ ਇਥੋਂ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਹੈ

ਅਫਸਰ : ਕੀ ਮਤਲਬ ?

ਨੌਜਵਾਨ : ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਦਸਾਂਗਾ ਜਨਾਬ, ਪਹਿਲੇ

ਇਹ ਦਸੋ ਜਿਸ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ,

ਕੀ ਵਾਕਈ ਉਹ ਖਾਲੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ,

ਜਾਂ ਖਾਨਾਪੁਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਅਡੰਬਰ ਰਚਾਇਆ

ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਖਾਹਮਖਾਹ ਇਥੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ ।

ਅਫਸਰ : ਤੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏਂ ਬਰਖੁਰਦਾਰ।

ਲਗਦੈ ਤੂੰ ਏਂ ਕਾਫੀ ਸਮਝਦਾਰ ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਗੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਨਾਬ ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਹਾਂ

ਕਾਫੀ ਖਰਾਬ, ਮੇਰੀ ਇਹ ਅੱਠਵੀਂ ਇੰਟਰਵਿਊ ਏ,

ਸਮਝ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੀ ਚੱਕਰਵੀਊ ਏ,

ਅਸੀਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕਿਰਾਯਾ ਖਰਚਕੇ ਆਂਦੇ ਹਾਂ

ਬੂਠੀ ਉਮੀਦ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਲਾਂਦੇ ਹਾਂ

ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਆਸਾਮੀ ਲਈ ਬੰਦਾ ਪਹਿਲੇ ਚੁਣਿਆ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।)

ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,

ਨਿਯਮ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਖੁਲ੍ਹੇ, ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ

ਭਰੀ ਜਾਏ, ਕਾਗਜ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੀ ਕਰੀ

ਜਾਏ, ਇਸ ਲਈ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦਾ ਢੋਂਗ ਰਚਾਇਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਾਮਖਾਹ ਏਧਰ

ਉਧਰ ਨਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਫਸਰ : ਤੇਰੀ ਸਾਫ਼ਗੋਈ ਮੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਹੈ, ਪਰ ਇਹਦਾ

ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ?

ਨੌਜਵਾਨ : ਬੜਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ । ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਡੇ ਦਰਮਿਆਨ

ਭਰਮ ਦੀ ਇਕ ਕੰਧ ਹੈ । ਨੌਕਰੀ ਜੇ ਖਾਲੀ ਹੈ ਤਾਂ

ਹੁਲੀਮੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਨੌਕਰੀ ਜੇ ਖਾਲੀ

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਧੀਆਂ ਸੁਣਾਵਾਂਗਾ ।

ਅਫਸਰ : ਬੜਾ ਮੂੰਹ-ਫੱਟ ਏਂ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਆਉਂਦਾ ਕਹਿੰਦਾ

ਝੱਟ ਏਂ, ਗੱਲ ਤੇਰੀ ਕੁਝ ਕੁਝ ਸੱਚੀ ਏ,

ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਜੱਚੀ ਏ ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਫੇਰ ਮੈਂ ਸਮਝ ਲਵਾਂ, ਨੌਕਰੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇਗੀ;

ਭਾਵੇਂ ਪੱਕੀ ਏ, ਭਾਵੇਂ ਕੱਚੀ ਏ ।

ਅਫਸਰ : ਤੂੰ ਤਾਂ ਹੱਦ ਕਰਦਾ ਏਂ, ਗੱਲ ਮੂੰਹੋਂ ਫੜਦਾ

ਏਂ । ਪਰ ਨੌਕਰੀ ਦੇਣੀ ਮੇਰੇ ਵਸ ਨਹੀਂ, ਖੱਟ ਸਕਦਾ
ਮੈਂ ਕੋਈ ਜੱਸ ਨਹੀਂ । ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ
ਖੜਕਾਇਆ ਹੈ, ਬੰਦਾ ਅਪਣਾ ਉਹਨਾਂ ਇਕ
ਭਿਜਵਾਇਆ ਹੈ ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਹੋ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਕਈਆਂ
ਦੇ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹੋ ਪਾਲਕ । ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ
ਸਕਦੇ ਹੋ । ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਲੈੜਵੰਦ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਚੁਣ
ਸਕਦੇ ਹੋ ।

ਅਫਸਰ : ਮੈਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਾਂ ਬਰਖੁਦਾਰ, ਤੈਨੂੰ ਨੀਂ ਪਤਾ
ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਜਨਾਬ, ਕਿਉਂ ਹੈ ਇਥੋਂ ਖਾਨਾ
ਖਰਾਬ, ਭੈੜੀ ਚਲਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ, ਏਸੇ ਲਈ ਦੇਸ਼ 'ਚ
ਚਾਰ ਕ੍ਰੋੜ ਨੇਂ ਬੇਕਾਰ, ਉਂਝ ਆਖਣ ਨੂੰ ਹੈ ਜਮਹੂਰੀ-
ਅਤ, ਸਮਾਜਵਾਦ, ਲੋਕਰਾਜ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੈ
ਭਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਚਾਚਾ ਤਾਇਆ, ਭਾਈ ਭਤੀਜਾਵਾਦ ।
ਏਥੇ ਜੋ ਵਧੇਰੇ ਨੇ ਉਹ ਛੁਟੇਰੇ ਨੇ, ਜੋ ਛੁਟੇਰੇ ਨੇ ਉਹ
ਵਧੇਰੇ ਨੇ । ਉਲਟ ਹੈ ਸਭ ਸਿਧਾਂਤ, ਇਹੀ ਹੈ ਇਸ
ਦੇਸ਼ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ (ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ) ਬਸ ਗੱਲ ਰਖਣੀ
ਯਾਦ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਇੰਨਸਾਫ਼ ।

(ਜਾਂਦਾ ਹੈ)

ਅਫਸਰ : (ਲਾਜਵਾਬ ਹੋ ਕੇ, ਬੜੇ ਵਕਫੇ ਬਾਅਦ)
ਚਪੜਾਸੀ, ਚਪੜਾਸੀ, ਚਪੜਾਸੀ
ਚਪੜਾਸੀ-ਆਇਆ ਜਨਾਬ, (ਹੋਲੇ ਜਿਹੇ) ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ
ਲਾਓ ਫਾਂਸੀ ।

ਅਫਸਰ-ਬਾਹਰ ਜਿੰਨੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਉਮੀਦਵਾਰ, ਹੁਣ ਉਹ
ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਉਮੀਦਵਾਰ, ਇੰਟਰਵਿਊ ਹੋਰ ਚਲਣੀ
ਨਹੀਂ, ਬੇਜ਼ਤੀ ਹੋਰ ਮੈਂ ਝਲਣੀ ਨਹੀਂ ।

ਚਪੜਾਸੀ : ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਬਾਹਰ ਆਓ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਓ, ਉਹ ਅਗੇ ਹੀ ਨੇ ਬੜੇ ਔਖੇ,
ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਸੌਖੇ । ਗਲੋਂ ਫੜ ਲਿਆ ਜੋ
ਚਪੜਾਸੀ, ਗ਼ਰੀਬ ਕਿਹੜੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹੇਗਾ ਮਾਸੀ ।

ਬਾਹਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਮੁਰਦਾਬਾਦ, ਹੋਰਾ-
ਫੇਰੀ ਮੁਰਦਾਬਾਦ ! ਅਫਸਰ ਤੇ ਚਪੜਾਸੀ ਘੁਬਰਾਂਦੇ
ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਘਬਰਾਹਟ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਕੌਰਸ : ਰੋਹ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਗੁੱਸਾ ਥੁੱਕਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਪਰ ਆਖਰ ਬੇਵੱਸ ਹੁੰਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਅਗਲੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ

(ਦੋ ਪਾਤਰ ਮੰਚ ਤੇ ਆਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ
ਸਫੈਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਨ, ਜੋ ਆਮ

ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚੌਕਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ
ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਡੱਬੇ ਤੇ ਸਫੈਦੀ ਕਰਨ-ਵਾਲੀਆਂ
ਕੂਚੀਆਂ ਹਨ)

ਇਕ ਹੱਥ ਕੂਚੀ ਇਕ ਹੱਥ ਡੱਬਾ, ਇਹੋ ਸਾਡੇ ਸਾਜ਼
ਚਿੱਡ ਵਜਾਈਏ, ਡੱਬਾ ਵਜਾਈਏ,

ਗਾਈਏ ਭੁੱਖ ਦਾ ਰਾਗ

ਸਵੇਰ ਦੇ ਬੈਠੇ ਚੌਕ ਵਿਚਕਾਰ

ਸਾਨੂੰ ਗਾਹਕ ਦੀ ਹੈ ਇੰਤਜ਼ਾਰ,

ਗਾਹਕ ਤੇ ਕੋਈ ਆਂਦਾ ਨਹੀਂ

ਦਿਹਾੜੀ ਕੰਮ ਤੇ ਲਾਂਦਾ ਨਹੀਂ

ਟੁੱਟ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਆਂਸ

ਇਕ ਹੱਥ ਕੂਚੀ ਇਕ ਹੱਥ ਡੱਬਾ ਇਹੋ ਸਾਡੇ ਸਾਜ਼

ਚਿੱਡ ਵਜਾਈਏ, ਡੱਬਾ ਵਜਾਈਏ,

ਗਾਈਏ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਰਾਗ

ਦੇਸ਼ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ

ਬੜਾ ਕੁਝ ਇਥੇ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ

ਟੀ. ਵੀ. ਡਾਵੇਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਪਰ ਗ਼ਰੀਬ ਤਾਂ ਇਥੇ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਕੌਣ ਕਰੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਨਾਜ਼

ਇਕ ਹੱਥ ਕੂਚੀ, ਇਕ ਹੱਥ ਡੱਬਾ, ਇਹੋ ਸਾਡੇ ਸਾਜ਼

ਚਿੱਡ ਵਜਾਈਏ, ਡੱਬਾ ਵਜਾਈਏ,

ਗਾਈਏ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਰਾਗ

ਸਫੈਦੀ ਕਰੀਏ, ਰੋਸ਼ਨ ਕਰੀਏ

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰੀਏ

ਪਰ ਆਪ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹੀਏ

ਇਹ ਹੈ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਢਾ ਰਾਜ਼

ਆ ਰਿਹਾ ਏ ਬਾਬੂ, ਇਧਰ ਉਧਰ ਝਾਕ ਰਿਹਾ ਏ ਬਾਬੂ

ਗਾਹਕ ਹੀ ਲਗਦੇ ਇਹ ਬਾਬੂ

ਤਾਹੀਓਂ ਤਾਂ ਏਧਰ ਆ ਰਿਹਾ ਏ ਬਾਬੂ

ਕੁਝ ਕੁਝ ਬਣ ਗਈ ਏ ਆਸ

ਇਕ ਹੱਥ ਕੂਚੀ, ਇਕ ਹੱਥ ਡੱਬਾ, ਇਹੋ ਸਾਡੇ ਸਾਜ਼

ਚਿੱਡ ਵਜਾਈਏ, ਡੱਬਾ ਵਜਾਈਏ,

ਗਾਈਏ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਰਾਗ

(ਬਾਬੂ ਨੇੜੇ ਆਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਦੀ

ਲੈਅ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਕ ਉਮੀਦ ਦਾ

ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ)

ਬਾਬੂ : ਮੈਂ ਇਕ ਕਮਰੇ ਦੀ ਸਫੈਦੀ ਕਰਵਾਉਣੀ ਹੈ ।

ਦਿੱਖ ਉਹਦੀ ਚੰਗੀ ਬਨਾਉਣੀ ਹੈ । ਕੌਣ ਜਾਂਦੇਗਾ

ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਦਸੇ ਕੀ ਲਏਗਾ ?

ਇਕ : ਬਾਬੂ ਜੀ ਦਿਹਾੜੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ

ਦੇ : ਘਰ-ਤੁਹਾਡਾ ਲਿਸ਼ਕਾਣਾ ਹੈ
ਇਕ : ਇਕ ਕਮਰਾ ਕਰਵਾਓ, ਦੋ ਕਰਵਾਓ ।
ਦੋ : ਰਸੋਈ ਕਰਵਾਓ, ਗੁਸਲਖਾਨਾ ਕਰਵਾਓ ।
ਇਕ : 25 ਰੁਪਏ ਸਾਡੀ ਦਿਹਾੜੀ ਹੈ ।

ਦੋ : ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ।
ਬਾਬੂ : ਮੈਂ ਇਕ ਟੁੱਟਾ ਫੁੱਟਾ ਕਲਰਕ ਹਾਂ, ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਿਵੇਂ
ਚਲੇ, ਇਸ ਫਿਕਰ ਵਿਚ ਗ਼ਰਬ ਹਾਂ । ਇਕ ਕਮਰਾ
ਰਹਿਣ ਲਈ ਲਿਆ ਹੈ, ਮਸਾਂ ਹੀ ਕਿਰਾਇਆ
ਚੁਕਾਇਆ ਹੈ । ਦੂਜਾ ਕਮਰਾ ਨਹੀਂ, ਰਸੋਈ ਨਹੀਂ,
ਗੁਸਲਖਾਨਾ ਨਹੀਂ, ਵਾਧੂ ਝੋਜਰ ਮੈਂ ਪਾਣਾ ਨਹੀਂ,
ਇਕ ਕਮਰੇ ਦੀ ਸਫੈਦੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ, ਵਾਹੀ ਹੋਰ
ਨਾ ਕੋਈ ਪਾਉਣੀ ਹੈ, ਕੌਣ ਜਾਏਗਾ, ਪਹਿਲੇ ਹੀ
ਦਸੇ ਕੀ ਲਏਗਾ ?

ਇਕ : ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਦਸੋ ਕੀ ਦਿਉਗੇ ?
ਦੋ : ਮੁਲ ਸਾਡੀ ਮੋਹਨਤ ਦਾ ਕੀ ਪਾਉਗੇ ?
ਬਾਬੂ : ਦੋ ਘੰਟੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਇਹ, ਇਸ ਤੋਂ ਨਾ ਵੱਧ
ਹੈ ਇਹ । ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਮਜ਼ੂਰੀ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਨਾਲੋਂ ਕਲੀ
ਦੇਵਾਂਗਾ, ਨਾਲੋਂ ਨੀਲੋਂ ਦੇਵਾਂਗਾ । ਰਸਦ ਸਾਰੀ ਪੂਰੀ
ਦੇਵਾਂਗਾ ।

ਇਕ : ਪੰਜ ਵਿਚ ਅੱਜ ਕੱਲ ਮੱਛਰ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ,
ਮੱਖੀ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ ।

ਦੋ : ਰੋਟੀ ਇਕ ਡੰਗ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ ।
ਬਾਬੂ : ਮੱਖੀ ਮਾਰਨੀ ਨਹੀਂ, ਮੱਛਰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ
ਨਹੀਂ । ਸਫੈਦੀ ਕਰਵਾਉਣੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਨ
ਲਈ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ । ਸਫੈਦੀ ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,
ਨੀਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘੋਲ
ਕੇ, ਕੂਚੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਕੂਚੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ,
ਕੂਚੀ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਕੂਚੀ ਜੋ ਮੇਰੀ ਤਕਦੀਰ
ਨਹੀਂ, ਕੂਚੀ ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਤਕਦੀਰ ਹੈ ।

ਇਕ : ਚਲ ਬਾਬੂ ਦੱਸ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਮੁਕਾਉਣੇ ਹਾਂ ।

ਦੋ : ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਦੀ ਰੱਖ ਵਖਾਉਣੇ ਹਾਂ ।

ਇਕ : ਸਫੈਦੀ ਵਧੀਆ ਕਰਾਂਗੇ

ਦੋ : ਕਮਰਾ ਤੇਰਾ ਲਿਸ਼ਕਾਵਾਂਗੇ

ਇਕ : ਸਫੈਦੀ ਜੋ ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਏ

ਦੋ : ਸਫੈਦੀ ਜੋ ਨੀਲ ਪਾਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਏ

ਇਕ : ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਏ ।

ਦੋ : ਕੂਚੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਏ

ਇਕ : ਕੂਚੀ ਜੋ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ

ਦੋ : ਕੂਚੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਏ

ਇਕ : ਕੂਚੀ ਜੋ ਤੇਰੀ ਤਕਦੀਰ ਨਹੀਂ

ਦੋ : ਕੂਚੀ ਜੋ ਸਾਡੀ ਤਕਦੀਰ ਹੈ ।

ਬਾਬੂ : ਤੁਸੀਂ ਕੂਚੀ ਦੇ ਮਜ਼ੂਰ, ਮੈਂ ਕਲਮ ਦਾ ਮਜ਼ੂਰ
ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਤਕਦੀਰ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਤਕਦੀਰ
ਦਸੋ ਕੌਣ ਚਲੇਗਾ, ਕੰਮ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ

ਇਕ : ਮੈਂ ਚੱਲਾਂਗਾ

ਦੋ : (ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ) ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਚੱਲਾਂਗਾ

ਇਕ : ਮੈਂ ਬਾਬੂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ।

ਦੋ : ਮੈਂ ਬਾਬੂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ।

ਇਕ : ਮੈਂ ਚੱਲਾਂਗਾ

ਦੋ : ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਚੱਲਾਂਗਾ

ਇਕ : ਮੈਂ

ਦੋ : ਮੈਂ

(ਮੂਕ ਅਭੀਨੈ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਹਨ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ
ਹਨ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਗਲਿਓਂ ਫੜਦੇ ਹਾਂ । ਲੜਾਈ
ਦੀ ਲੰਮਾ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਗਲ
ਫੜੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਸਟਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)

ਬਾਬੂ : (ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਲ) ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੈ ਇਕ, ਬੰਦੇ ਦੋ,

ਲੜ ਲੜ ਕੇ ਮਰਦੇ ਜੋ

ਇਹ ਇਥੋਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਵਰਤਾਰਾ

ਇਸੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਿਆ ਹੈ ਸਮਾਜ ਸਾਰਾ

ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ

ਨਫਰਤ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਝਗੜੇ ਦੇ ਕਾਰਨ

ਵਿੱਛੋੜੇ ਨੇ ਬਹੁਤੇ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਖੋੜੀ

ਆਪਸ ਵਿਚ ਖੋਹੀਏ ਜ਼ੋਰੀ

ਲੜ ਲੜ ਕੇ ਥੱਕ ਜਾਵਾਂਗੇ

ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਅੱਕ ਜਾਵਾਂਗੇ

ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹੋ ਹਾਲ

ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਉਠੇ ਇਹੋ ਸਵਾਲ

(ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ) ਲੜੋ ਨਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ, ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ

ਸੁਲਾਹ ਸਵਾਈ, ਰਲਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕੰਮ ਮੁਕਾਓ, ਥੋੜਾ

ਥੋੜਾ ਵੰਡਕੇ ਖਾਓ ।

ਇਕ : ਥੋੜੇ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਚਲਦੀ ਨਹੀਂ ।

ਦੋ : ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਰਨੀ ਨਹੀਂ ।

ਇਕ : ਘਰ ਦੀ ਗੱਡੀ ਤੁਰਨੀ ਨਹੀਂ ।

ਦੋ : ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਪੰਡ ਮੁਕਨੀ ਨਹੀਂ ।

ਬਾਬੂ : ਹੈ ਫੇਰ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ? ਇਹ ਤਾਂ ਵਡਾ ਸਵਾਲ ।

ਆਓ ਰਲਕੇ ਕੰਮ ਮੁਕਾਓ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਵੰਡਕੇ ਖਾਓ ।

ਦੋਨੋਂ : (ਬਾਬੂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ) ਇਕ ਹੱਥ ਕੂਚੀ,

ਇਕ ਹੱਥ ਡੱਬਾ, ਇਹੋ ਸਾਡੇ ਸਾਜ਼ । ਵਿੱਛੋ-ਵਜਾਈਏ,

ਡੱਬਾ ਵਜਾਈਏ, ਗਾਈਏ ਬੋਰਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਰਾਗ ।

ਕੌਰਸ : ਹੈ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ? ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਸਵਾਲ

ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਰੁਲਦੇ-ਬੋਰਜ਼ਗਾਰ

ਹੜਤਾਲਾਂ ਹਨ ਕਰਦੇ—ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ

(ਚਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੈਨਰ ਅਤੇ ਝੰਡੇ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਮੰਚ ਤੇ ਆਂਦੇ ਹਨ)

ਇਕ : ਜਬਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਜਵਾਬ ।

ਦੋ : ਸਾਡੀ ਹੈ ਇਹ ਹੜਤਾਲ ।

ਇਕ : ਹੱਟਾ ਨਹੀਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ।

ਦੋ : ਇਸ ਲਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਹ ਹੜਤਾਲ ।

ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ : ਮੈਂ ਹਾਂ ਇਕ ਛੋਟਾ ਸ਼ਰਮਾਏਦਾਰ, 5 ਖੰਡੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਇਕ ਛੋਟਾ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ, ਮਾਲ ਮੁਕਾ ਹੁਣ ਵਿਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਵੇਂ ਦੇਵਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ।

ਇਕ : ਮਾਲ ਕਿਉਂ ਤਿੜਕਦਾ ਨਹੀਂ

ਦੋ : ਕਿਉਂ ਬੰਦ ਹੈ ਸਾਡਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ।

ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ : ਵਡੇ ਨੇ ਜੋ ਇਜ਼ਾਰੇਫ਼ਾਰ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚੀ-ਚਲਦਾ ਹੈ ਵਪਾਰ, ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਆਟੋਮੋਟਰ ਲਿਆਕੇ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਫ਼ਸਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਮੰਡੀਓਂ ਬਫ਼ਾਰ ਭਜਾਇਆ ਹੈ । ਸ਼ਹਮੂਲਕੀ ਕੁੰਪਨੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਤਿੜਕ ਆਈਆਂ ਹਨ । ਸਾਡਾ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ, ਮਾਲ ਸਾਡਾ ਵਿਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਵਪਾਰ ਕਿਤੇ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਈਏ ਕਿਥੋਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ । ਸਾਡਾ ਵਪਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਠੱਪ, ਅਸੀਂ ਆਪ, ਜ਼ੜੇ ਹਾਂ ਤੰਗ । ਅਸੀਂ ਬੜੀ ਦੁਹਾਈ ਪਾਈ ਹੈ, ਪਰ ਸਰਕਾਰੇ ਦਰਬਾਰੇ ਸਾਡੀ ਨਾ ਕੋਈ ਸੁਣਾਈ ਹੈ ।

ਇਕ : ਸਾਡੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਈ ।

ਦੋ : ਤੁਹਾਡੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਈ

ਇਕ : ਇਹ ਕਿਉਂ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ

ਇਕ : ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖੇ ਰੱਖਦੀ

ਦੋ : ਨਾਰੋਟੀ ਦੋ ਦੀ ਨਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਇਕ : ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ

(ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ, ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ? ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)

(ਇਹ ਸ਼ਿਰੋ ਸ਼ਿਰੀ ਸਰਕਾਰ' ਅਵਾਜ਼ ਵੱਖ ਵੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਾੜਾਵਰਨ ਵਿਚ ਆਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਰ ਨੁੱਕਰ ਤੋਂ ਉਠ ਜ਼ਹੀ ਹੈ ।)

(ਕੋਰਸ-ਮੰਚ ਤੇ ਆਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਲੀਡਰ ਹੈ ਬਾਕੀ ਜ਼ੋਰ-ਚਾਰ ਹਨ)

ਲੀਡਰ : ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ

ਸਾਰੇ ਕਰੀਏ ਇਹ ਵਿਚਾਰ

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਹਾਂ ਕਰੀਏ ਇਹ ਵਿਚਾਰ

ਲੀਡਰ : ਇਥੇ ਸਾਰੇ ਕਿਰਤੀ ਕਾਮੇ—ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਇਥੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ—ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਛੋਟੇ ਜੋ ਵਪਾਰੀ ਉਹ ਵੀ—ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਬਹੁਤੀ ਦੁਨੀਆ ਹੈ—ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਬਹੁਤੀ ਦੁਨੀਆ ਹੈ—ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਲੀਡਰ : ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ?

ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ?

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ?

ਲੀਡਰ : ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ

ਪਹਿਲਾਂ ਕਰੀਏ ਇਹ ਸਵਾਲ

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰੀਏ ਇਹ ਸਵਾਲ

ਲੀਡਰ : ਜੇ ਇਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ,

ਫਿਰ ਸੁੱਖੀ ਕਿਉਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ?

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਦੁਖੀ ਕਿਉਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ?

ਲੀਡਰ : ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ,

ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਵਾਬ

ਲੀਡਰ : ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ,

ਦੂਜਾ ਕਰੀਏ ਸਵਾਲ

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਦੂਜਾ ਕਰੀਏ ਇਹ ਸਵਾਲ

ਲੀਡਰ : ਜੇ ਇਹ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ,

ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਿਉਂ ਏ ਕੁੱਖਾ ਤੇ ਲਾਚਾਰ ?

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਿਉਂ-ਕੁੱਖਾ ਤੇ ਲਾਚਾਰ ?

ਲੀਡਰ : ਨਹੀਂ ਇਹ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ,

ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ ।

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ ।

ਲੀਡਰ : ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ,

ਤੀਜਾ ਕਰੀਏ ਇਹ ਸਵਾਲ ।

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਤੀਜਾ ਕਰੀਏ ਇਹ ਸਵਾਲ

ਲੀਡਰ : ਜੇ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ,

ਫੇਰ ਲੋਕ ਕਿਉਂ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ਾਰ ?

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਫੇਰ ਲੋਕ ਕਿਉਂ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ਾਰ ?

ਲੀਡਰ : ਨਹੀਂ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ,

ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ ।

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ ।

ਲੀਡਰ : ਨਹੀਂ ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ,

ਫੇਰ ਕਿਸਦੀ ਹੈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ?

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਇਹ ਕਿਸਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ?

ਲੀਡਰ : ਤੁਸੀਂ-ਕੀ ਦਸੋ, ਇਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ, ਚਾਰ

ਬਾਕੀ : (ਸੋਚ ਕੇ) ਐਥਾ ਹੈ ਇਹ ਸਵਾਲ

ਲੀਡਰ : ਨਹੀਂ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਇਹ ਹੈ ਜੋਕਾਂ ਦੀ

ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਹਾਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ
 ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ
 ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜੋਕਾਂ ਦੀ
 ਇਹ ਹੈ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ
 ਲੀਡਰ : ਸਿੱਧੇ ਹਨ ਸਵਾਲ ਜੋ ਸਾਰੇ
 ਸਿੱਧੇ ਹਨ ਜਵਾਬ ਜੋ ਸਾਰੇ
 ਫੇਰ ਹੋਵੇ ਕੀ ਇਲਾਜ ?
 ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ ਸਭ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ?
 ਬਾਕੀ : ਰਲਕੇ ਬਦਲੀਏ ਇਹ ਸਰਕਾਰ
 ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਜਵਾਬ
 ਲੀਡਰ : ਹਾਂ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਇਹ ਜਵਾਬ

ਨਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਇਲਾਜ
 ਹੋਵੀਏ ਅਸੀਂ ਜਥੇਬੰਦ
 ਬਦਲ ਦੇਈਏ ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰਬੰਧ
 ਹੋਵੇ ਇਥੇ ਇਨਕਲਾਬ
 ਬਦਲ ਦੇਵੇ ਜੋ ਸਮਾਜ
 ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਬਦਲ ਦੇਵੇ ਜੋ ਇਹ ਸਮਾਜ
 ਬਦਲ ਦੇਵੇ ਜੋ ਇਹ ਸਰਕਾਰ
 ਹੋਵੇ ਇਥੇ ਇਨਕਲਾਬ
 ਇਕੱਠੇ : ਹੋਵੇ ਇਥੇ ਇਨਕਲਾਬ
 ਕੋਈ ਨਾ ਰਹੂੰ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
 (ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਸਭ ਖਲੋਂਦੇ ਹਨ ਤੇ
 ਨਾਟਕ ਮੁਕੱਦਾ ਹੈ।)

ਪਾਠਕ ਲੇਖਕ ਫੋਰਮ

1. ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੁਕਤੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ/ਇਕਥਾਲ ਸਿੰਘ-ਪੱਤੜ

ਮੈਂ ਸਮਝਾ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਕਾਇਦਾ ਪੜ੍ਹਦਾ
 ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰ: ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਇਨਕ-
 ਲਾਬੀ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ ਗਠਨ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ
 ਸੀ ਪਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ
 ਸਾਂਝੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਅੱਜ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਵਾਂ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੇ ਸਵਾਲ
 ਵੱਧ ਭਖਵੀਂ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ
 ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ ਦੇ
 ਕਨਵੀਨਰ ਨੂੰ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਇਨਾਮ ਦਾ
 ਐਲਾਨ ਅਤੇ ਪੁਲਾ ਰੈਡੀ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ
 ਲਾਈਸੈਂਸਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ। ਕੁਝ ਸਾਥੀ
 ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਰਾ ਦੇਣ ਲਈ
 ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਕੁਝ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ
 ਪਰਵਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਨਹੀਂ
 ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਕਾਮਰੇਡ
 ਬੀ. ਡੀ. ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ
 ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਹੱਥ ਰੰਗਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਾਲਮ
 ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰ ਲੈਣ ਨਾਲੋਂ ਚੱਪਣੀ ਵਿਚ ਨੱਕ
 ਡੱਬ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਕਿਤੇ ਬਿਹਤਰ ਰਹੇਗਾ ਪਰ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਸਾਥੀ, ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ
 ਹੀ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ
 ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਾ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ
 ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਸ਼ਰੇਆਮ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
 ਸ੍ਰ: ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ
 ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ
 ਇਨਾਮ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ ਦੇ

ਕੰਮ ਦੇ ਵਧਾਰੇ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਣਗੇ। ਪਰ ਜੇ ਇਨਕ-
 ਲਾਬੀ ਸਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਪਰਵਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ
 ਇਨਾਮ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।

ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀ ਬਹਿਸ ਹੀ
 ਫਜ਼ੂਲ ਹੈ। ਸ੍ਰ: ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਮਰੇਡ
 ਦਰਸ਼ਨ ਖਟਕ (ਪੁਲਾ ਰੈਡੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਕਮੇਟੀ ਦੇ
 ਸਕੱਤਰ) ਦੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ
 ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ
 ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੱਖ ਮਤਭੇਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ
 ਦੀ ਜਾਤ ਤੇ ਉਂਗਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਕਦਾ। ਚੰਦ
 ਚਮਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲਣ ਲਗੇ।
 ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਿਰੇ ਦਾ
 ਉੱਤ ਹੈ ਜਾਂ ਪਾਗਲ। ਅੱਜ ਲਹਿਰ ਸਾਹਮਣੇ ਮਹੱਤਵ-
 ਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੈਸਿਆਂ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ
 ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਨਾ ਸਗੋਂ ਇਹ
 ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਹੋਈ ਹੀ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਜਬਰ
 ਅਤੇ ਲੁਟੇਰੇ ਹਾਕਮ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕ-
 ਲਾਬੀਆਂ ਤੇ ਏਨੇ ਦਇਆਵਾਨ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ?
 ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਉਲਟਾਉਣ ਦੇ
 ਨਾਹਰੇ ਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ
 ਹਥਿਆਰ ਕਿਉਂ ਫੜਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ
 ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਾਇਆ ਹੈ
 ਜਾਂ ਉਸ ਸੁਨੇਹੇ ਦਾ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਪੂਰੇ ਕਲਾਮਈ-ਵੰਗ
 ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹੁੰਚਾ ਰਹੇ ਹਨ?
 ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਅਸੀਂ
 ਸਰਕਾਰੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੀ ਹਾਲਤ 'ਚ
 ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਕੇ
 ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਸਾਨੂੰ

ਇਨਕਲਾਬੀ ਲੀਹ ਤੋਂ ਬੜਕਾਉਣ ਲਈ ਹਨ ਜਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਥਿੜਕ ਚੁੱਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਚਾਉਣ ਲਈ ਹਨ। ਜੇ ਹਾਲਤ ਦੂਸਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਲੱਗੇ, ਹਾਂ ਝੂਠੀਆਂ ਤਸੱਲੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਹਾਲਤ ਪਹਿਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਫ਼ਾ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਇਨਾਮ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਉਚੇਚੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਲਿਜਾਣ 'ਚ ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੇ।

2. ਪੈਗਾਮ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗ਼ੈਰ ਪਾਰਲੀ-ਮਾਨੀ ਧਿਰ ਲਈ ਖਾੜਕੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ [ਸਾਰੇ ਨਕਸਲੀ ਗਰੁੱਪ] ਖਾਲਸਤਾਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ, ਫਿਰਕੂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ, ਫਿਰਕੂ ਜਨੂੰਨੀ, ਖੂਨੀ ਕੁਤੇ, ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਟੋਲੇ, ਅੱਤਵਾਦੀ, ਵੱਖਵਾਦੀ ਆਦਿ ਆਦਿ। ਹਾਕਮ, ਸੋਧਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਸ ਧਿਰ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ, ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ 'ਚ ਪਰਗਟ ਹੋਈ ਇਸ ਸਾਝ ਦਾ ਕੀ ਰਾਜ਼ ਹੈ? ਇਸ ਰਾਜ਼ ਦਾ 'ਬਹੁ ਪਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੇ ਪੈਗਾਮ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ (ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਸੂਖਮ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ—ਦੇਖੋ ਸਮਤਾ ਸਫ਼ਾ 3) ਪੁਨੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਲੰਕੇ ਦੇ ਤਾਮਲਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਟੈਂਡ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨੇ ਪਵੇਗਾ। ਕੀ ਉਹ ਤਾਮਲ ਖਾੜਕੂ ਹਨ ਜਾਂ ਤਾਮਲ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਜਾਂ ਤਾਮਲ ਫਿਰਕੂ ਜਨੂੰਨੀ?

3. ਸਾਡੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਪਰਭਾਵਤ ਬੰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਵਸਦੇ ਭਾਰਤੀ ਵੀ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਫੀ ਸਰਗਰਮ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸਰਗਰਮੀ ਕਰਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। 4 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਵਿਖੇ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਮਤਾ ਦੇ ਅਪਰੈਲ ਅੰਕ 'ਚ ਛਪੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ "ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਉਰਦੂ 'ਚ ਲਿਖੇ ਮਾਟੇ ਰਾਹ ਗੁਜ਼ਰੂਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਟੀ.ਵੀ. ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਇਕ ਅਖਬਾਰ ਨਵੀਸ਼ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪਰਦਰਸ਼ਨ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸਮੂਲੀਅਤ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੇ

ਖਾਲਸਤਾਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ 'ਚ ਫਰਕ ਮਿੱਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

4. ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੁਣਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁਲਸ, ਫੌਜ ਅਤੇ ਜੱਜ ਵਗ਼ੈਰਾ ਰਾਜਕੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਾਜਕੀ, ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਜ ਇਸ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਮਤਾ ਵਲੋਂ ਅਪਰੈਲ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਪੀ "ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦੀ ਰਿਪੋਰਟ" ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਕੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ "ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਸ਼ੀਨਰੀ" ਬਣ ਗਈ ਹੈ [ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਵੀ ਪੁਲਸ ਅਤੇ ਅਰਧ ਫੌਜੀ ਦਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਕੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਥਾਂ "ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਸ਼ੀਨਰੀ" ਦਾ ਨਾਂਅ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ] ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਲੋਰਾਂ ਕੱਢਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਿਰਦਰਦੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਹਕੂਮਤ ਕੋਲੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸੰਦ ਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਾਜ ਉਘੜਾਈਆਂ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨੀਆਂ ਸਾਡਾ ਇਕ ਅਹਿਮ ਕਾਰਜ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ "ਮੇਰੇ 'ਚ ਕਤਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧਾਰਨ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਇਕ ਜੁਡੀਸ਼ੀਲ ਅਫਸਰ ਸੀ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ 'ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਾ ਪੋਲ ਹੋਰ ਨਿਖਰਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਹੋਇਆ ਹੈ" "ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਨਿਖਰਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ" ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਕਿਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਕਿਰਦਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ?

5. "ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀਆਂ ਵਿਚ ਸੈਮੀਨਾਰ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠਲੀ ਟਿੱਪਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ "ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਉਨੀ ਹੀ ਸੀਮਤ ਜਿਹੀ ਦੇਣ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਹਰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ" ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਰੱਜੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਮੁਤਾਬਕ

ਰੂਰ ਧਰਮ ਦੇ ਰੋਲ ਅਤੇ ਦੇਣ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ ਅੰਗਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੈਨਿਨ ਗੋਰਕੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ 'ਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ "ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਮੌਕਾ ਆਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਲਈ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਇਕ ਧਾਰਮਕ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਦੂਸਰੇ ਧਾਰਮਕ ਵਿਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਹੈ" [ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਲੈਨਿਨ ਦਾ] ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਕ ਧਾਰਮਕ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਦੂਸਰੇ ਧਾਰਮਕ ਵਿਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਉਸ ਸਮਾਜ ਲਈ ਅਗਾਂਹ ਵਧ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਦੇਣ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਜਾਤ ਪਾਤੀ ਬਰਾਹਮਣੀ ਫਲਸਫੇ ਅਤੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਵਿਰੋਧੀ ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਦੇਣ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ 'ਚ ਕੋਈ ਰੋਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ?

ਉਪਰਲੀ ਟਿੱਪਣੀ 'ਚ ਹੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦੇ ਹਨ 'ਸੈਮੀਨਾਰ' 'ਚ ਸਿਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਫਲਸਫਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਜ਼ਾਤ ਲਈ ਅਤੇ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਸਮਾਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੁਕੰਮਲ ਫਲਸਫਾ ਹੈ... ਇਹ ਫਲਸਫਾ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ.....ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਿਲਾਂਦੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਵੀ ਇਸੇ ਸੁਰ ਵਿਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।" ਮਗਰਲੀ ਲਾਈਨ ਸੌ ਵੀ ਸਦੀ ਝੂਠ ਹੈ। "ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਿਲਾਂਦੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀਆਂ" ਵਿਰੁੱਧ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਫ਼ਾ ਅੰਦਰ ਤੁਅੱਸਬ ਭਰਨ ਦਾ ਇਹ ਢੰਗ ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੱਭਾ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਕੋਈ ਭਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

7. ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕੁ ਤੋਂ ਹਰ ਇਕ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਮੁੱਤਾਬਕ ਪੈਗਾਮ ਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਹੈ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਜ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸਾਡੀ ਲਹਿਰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧ ਸਕਦੀ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਜੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲੀਹ 'ਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਫੁਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਲੀਹ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚੰਗੇ ਨਤੀਜੇ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਹਮਣੇ

ਆ ਰਹੇ ਸਿਆਸੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਜੀਸ਼ਨਾਂ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਜੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। [ਸੁਰਖ ਰੋਖਾ ਵਗੈਰਾ] ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਦੇ ਕੁਚੱਜੇ ਪੈਂਤੜੇ [ਦੇਖੋ ਸੁਰਖ ਰੋਖਾ ਮਾਰਚ 87 ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਲੀਹ ਅਪਰੈਲ 87] ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੁਲਸੀ ਟਾਕ੍ਰਿਟਾ ਵਾਲਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੈਗਾਮ ਵਾਲੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਨਿਘਾਰ ਸਿਆਸੀ ਲੀਹ ਦਾ ਹੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਸਾਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਲੀਹ 'ਚ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਡੱਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜੀਅ ਜਮ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।

ਪੈਗਾਮ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਡੇ ਹੱਲੇ ਦਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਗਰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਤੋੜਖਾ ਹੱਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕੇ ਦਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਸਿਰਫ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਦੋਮ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਹਾਲੀ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਾਂ ਚੋਈਏ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਇਧਰ ਦੇ ਪਾਸੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਟਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਜੈਕਾਰਾ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਹੀ 'ਭਾਰਤ ਦੇ 'ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਖਾਸੇ' ਵਾਲੇ ਨੁਕਤੇ ਤੇ ਕੁਝ ਗੰਭੀਰ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਸੱਟ ਖਾਧੀ ਕਿ ਵਿਚ ਜਿਹੇ ਤਾਂ ਥੋੜੇ ਮੋਟੇ ਫਰਕਾਂ ਨਾਲ ਪੈਗਾਮ ਦੀ ਹੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਲਗ ਪਏ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਝ ਕੁਝ ਸੰਭਲੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਇਕੱਲਿਆਂ ਸਿਰ ਭਨਵਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬੌਧਿਕ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੈਕਾਰਾ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕੱਚਪੁਣੇ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਸਾਰੇ ਗਰੁੱਪ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਨਕਲਾਬੀ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਮਲ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਅਹਿਮ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸੱਭ 'ਚ ਲਏ।

ਸੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਲਾਲ,
ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥੀ, ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਪੱਤੜ

ਸੰਪਾਦਕ ਵਲੋਂ ਨੋਟ

ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਿਹੜੇ ਨੁੱਕਤੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਸਮਤਾ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਗੰਭੀਰ ਬਹਿਸ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੋ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਟੈਂਡ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਨੁੱਕਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਉਠਾਏ ਹਨ, ਉਹ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਆਈ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਵੀ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਨਿੱਜੀ ਹੋਸੀਅਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਚੈਲੰਜ ਹੈ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਧਾਰਮਕ ਕੱਟੜਵਾਦ ਹੈ, ਦੋਨਾਂ ਕੋਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਇਕ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਟੱਕਰ ਲੈਂਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਚੌਕ ਵਿਚ ਨਾ ਭੁਗਤ ਜਾਈਏ, ਸਾਨੂੰ ਮੁਹੱਤਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ 7 ਮਾਰਚ ਤੋਂ 8 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤਕ ਆਪਣਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਾਫਲਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਹੇ ਸਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦੋਨਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਲੋਂ ਵਿਰੋਧਤਾ ਦਾ ਡਰ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ ਪਈ ਸੀ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਦੂਰੋਂ ਫਾਇਰ ਵੀ ਹੋਏ। ਇਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪੱਖੀ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਟਕੜਕਲੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਖੈਦਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਸਾਬੀ ਮੋਘ ਰਾਜ ਭੋਗਤੂਆਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜੋ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪੱਖੀ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਜੈਤੋ ਵਿਚ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਵਿਖਾਵੇ ਟੱਚੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਟੇਟ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਵੀ ਭੁਗਤ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵਰਗੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਨਿਘਾਰ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਕਹੀਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਟੱਚੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਚਲੇ ਕਾਫਲੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ 700 ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੈਲੀਆਂ, ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਅਤੇ ਨੁੱਕਰ ਨਾਟਕ ਕੀਤੇ। ਹਰ ਇਕ ਰੈਲੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹਕੂਮਤੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਦੋਨਾਂ ਦਾ

ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਵੀ ਖਬਰ ਲਾਈ ਗਈ ਉਹ ਅਖਬਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰਖੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਲਗਾਈ। ਅਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਲੈ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਗਏ, ਉਹਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਾਲੀ ਰੀਪੋਰਟ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਡਾਕ ਵਿਚ ਮਿਲੀ, ਉਹ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦੀ ਤਾਸਦੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਇਕ ਜੱਜ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਰੀਪੋਰਟ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮੰਤਵ ਉਹ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਚ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੱਜ ਭਾਵੇਂ ਸਟੇਟ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਾ ਇਕ ਪੁਰਜ਼ਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਇਹ ਰੀਪੋਰਟ ਬਰਨਾਲਾ ਜਾਂ ਰਾਜੀਵ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਕਥਨਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਭ ਠੀਕ ਠਾਕ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਲੋਕ ਬੜੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਚ ਜੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਖਰੀ ਸੁਝਾਅ ਤੇ ਅਮਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲਿਆਂ ਉਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਬਹਿਸਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਇਸੇ ਉਲੀਕੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਪਹਿਲਾ ਲੈਕਚਰ 22 ਅਪ੍ਰੈਲ ਲੁਧਿਆਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਮਾਰਕਸ ਚਿੰਤਨ ਪ੍ਰੋ. ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਅਤੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਪੰਜਾਬ ਮਸਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਦੋ ਘੰਟੇ ਲਈ ਬੋਲਣਗੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਵੀ ਹੋਏਗਾ। ਇਹਦੀ ਪੂਰੀ ਰੀਪੋਰਟ ਜੇਕਰ ਸਮਤਾ ਦੇ ਛਪਣ ਤਕ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਅਗਲੀ ਸਮਤਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਾਂਗੇ।

—ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

2. ਐਮਰੀ ਵਿਲੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਹਿਲ ਦੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਤੇ ਸਾਡੀ ਟਿਪਣੀ

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਭਾਜੀ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਸਮਤਾ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਨਮਾਨ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਾ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲਣ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸ ਕਲਾ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸਦੀ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੋਵੇ। ਹਾਂ ਇਹੀ ਸਨਮਾਨ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੀਰ ਰਾਂਝਾ ਜਾਂ ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਗਾਉਣ ਕਾਰਨ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਇਨਾਮ ਕਿਉਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾ ਜੀ ਸਰਕਾਰ ਸਿਖ, ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਧਰਮਾਂ ਵਾਂਗ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਾਮਰੋਡਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਧਰਮ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਦੂਜਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਫਿਰਕਾਪੂਸਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲਦੇ ਹੋ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਮੱਦਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਜੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜੀ ਜਾਵੋ ਤੇ ਸਿੱਖ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਲੜੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਾ ਮਿਲੇ।

ਬਾਕੀ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਜੋ 10,000/- ਦੀ ਰਕਮ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਲਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਮਾੜੀ ਹੈ ਪਰ ਭਾਂਜੀ ਇਹ ਮਾਇਆਂ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਮਤੋਂ ਵਿਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਛਾਪ ਕੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਮਤਾ ਦੇ ਅਕਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰੋ।

ਹਾਂ, ਇਕੋ ਗੱਲ ਹੋਰ ਤੁਸੀਂ ਸਮਤਾ ਵਿਚ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਛਾਪਣਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਇਕ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਤਾ ਇਕ ਲੋਕ ਜਮਹੂਰੀ ਪਰਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਥਾਂ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਕ ਅੰਗ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕੋਈ ਝੂਠੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖ ਰਿਹਾ।

ਹੋਰ ਜੋ ਮਾਰਕਸਵਾਦ, ਮਾਓਵਾਦ ਤੇ ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਤੇ ਬੋਹਿਸੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਫਜ਼ੂਲ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਨ ਵਿਚ ਮਾਓਵਾਦ ਤੇ ਰੂਸ ਵਿਚ ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਬਿਲਕੁਲ ਫੇਲ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਰਮਨ ਵਿਚ ਕਦੇ ਪੂਰਾ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਕੌਮਿਨਿਜ਼ਮ ਤੇ ਕੈਪੀਟਲਿਜ਼ਮ ਇਕੋ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਾਸੇ ਹਨ, ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਣ ਤੇ ਔਗੁਣ ਹਨ। ਹੋਰ

ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਇਕ ਥੀਉਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਨਾਮੁਮਕਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਸਕਲ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇੰਡੀਆ ਦੀ 90% ਵੱਸੋਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਰੂਸ ਜਾਂ ਚੀਨ ਜਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਕੀ ਭੰਗ ਭੁੱਜਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਉਥੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੋਚਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹਰ ਕੋਈ ਅਮਰੀਕਾ ਕਨੇਡਾ ਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਦੋਖਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਵੀ ਦੋ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਕੇ ਦੇਖ ਗਏ ਹੋ ਕਿ ਇਥੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿੰਨੀ ਸਖਤ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਕਿ ਪਾਸ ਤੇ ਸਾਥੀ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵੀ ਵਰਗੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲੋਕ ਵੀ ਰੂਸ, ਚੀਨ ਜਾਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਕਿਉਂ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ?

ਖੱਤ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਈਕਤਾ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਝਾਓ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਵੇਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਜਾਂ ਮਾਓਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਟਾਇਮ ਨਹੀਂ ਖਰਾਬ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਗੋਂ 1. ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੰਡੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਥੀਉਰੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ। ਅਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਢੁੱਕਦੀ ਹੋਵੇ। 2. ਹੋਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ।। ਹਾਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 69,70,71 ਵਿਚ ਨਕਸਲਬਾਜ਼ੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕਈ ਗਲਤ ਕੰਮ ਹੋਏ ਸੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਵੀ ਕਈ ਕੰਮ ਗਲਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਚੋਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਰ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਸਨੇ ਚੋਰ ਜੰਮੀ ਹੀ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਤੇ ਉਹ ਚੋਰ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਉਹ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਮੱਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਿਕਰ ਹੈ। ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (1) ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਭਗਤ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਲੀਮੈਂਟ ਚੋਂ ਕਢਵਾ ਕੇ ਜੇਲ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ 2. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿਚ ਅਯੁਧਿਆ ਦੇ ਮੰਦਰ ਜਾਂ ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 3. ਸਟੇਟਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਵੇਂ। ਇਹ ਹੀ ਤਿੰਨ ਵੱਡੀਆਂ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਕ ਮੰਗਾਂ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਆਪ ਜਿਆਣੇ ਹੋ।

ਜ਼ੁਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਹਿਲ ਜੀ, ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸੰਨਮਾਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਮਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਸਾਂਝੀ ਸੰਚ ਬਣਾਂ ਸਕੀਏ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਇਨਾਮ ਲੈਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲਾ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਦਲੀਲ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਲੇਖਕਾਂ, ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਅੱਗੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਟੀ.ਵੀ., ਟੈਕਸਟ ਬੁਕਾਂ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗਾਂ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਚੁਣਿਆ ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਨਮਾਨਿਆ ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਜੀਫੇ ਦਿਤੇ ਜਾਣਾ, ਇਹ ਅੱਜ ਦੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਵੱਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਆਮ ਜਿੰਗੀਆਂ ਕੱਲਾਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਇਹ ਦੋ ਟੁੱਕ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜੀ ਕਿ ਸਟੇਟ ਦੇ ਹਰ ਵਰਤਾਰੇ ਬਾਰੇ ਲੋਕ ਦੋਖੀ ਜਾਂ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਈਕਾਏ ਜਾਂ ਸੰਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪਾਰਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਨਮਾਨ ਮੇਰੀ ਕਲਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵਾਲੇ ਹੀ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਬਗੈਰ ਬੰਹਿਸ ਪਏ ਮੈਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਂ ਸਾਡੀ ਲਹਿਰ ਵਾਲੇ ਅਸੂਲਨ ਤੌਰ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਉਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਾਂ, ਜਿਸਦਾ ਆਧਾਰ ਧਾਰਮਕ ਮੂਲਵਾਂਦ ਉਤੇ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਲਹਿਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਈਰਾਨ ਵਿਚ ਹੈ ਜਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਮੂਲਵਾਂਦ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਕੋਈ ਇਲਾਕਾਈ ਖੁਦਮੁਖ-ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹਮੀ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦਾ ਕੋਈ ਲਕੋ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਲਿੰਟਰੇਚਰ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਸੰਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸੰਥਾਪਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਕਿਹੜੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਚਲੇਗਾ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਉਹ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦੇ। ਉਹ ਰਾਜ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟਕਵਾਂਦੀ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਖਾਮਖਾਹ ਕਿਉਂ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਈਏ। ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਾਂ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਰੋਧਤਾ ਸਾਂਝੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸਾਡੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਪੱਤਰੇ ਤੇ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਪੱਤਰੇ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਸਾਂਝ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੱਸਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਾਬਰ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸੇ ਪੜਾਅ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਵਿਰੋਧਤਾ ਸਾਂਝੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸਾਡੀ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ 'ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ' ਵਾਲੇ ਅਤੇ 'ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ' ਵਰਗੇ ਪੱਤ-ਤਿਆ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਵਾਂਦੀ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਪੱਤਤਿਆਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਲਾਕਾਈ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਉਸ ਲਹਿਰ ਦੇ 'ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟਕਵਾਂਦੀ' ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ ਸਾਡੀ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀ ਜੋਕਰ ਇਹ ਸਮਝਣ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਕਰਕੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਰੁੱਚੀ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਾਡੇ 'ਪੈਗਾਮ' ਵਾਲੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਟੈਂਡ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ 'ਨੈਸ਼ਨਲਿਟੀ' ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁੱਕਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਡੇ ਇਹ ਸਾਥੀ ਬਦਬਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਦਲੀਲ ਪਾਏ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟਕਵਾਂਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁੱਕਤੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗਲਤ ਰੁਚੀ ਦਾ ਵੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਵਰਜ ਹੈ।

ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਾਥੀ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਬੰਹਿਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਇਕੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ

ਦਲੀਲ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਜਵਾਬਾਂ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਸਮਤਾ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਰੋਸ ਭਰੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ। ਉਂਜ ਸਾਥੀ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਕਾਇਦਾ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ' ਵਿਚ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਪਰਕ ਪਤਾ : ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ ਜੇਠੂ ਨੰਗਲ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੈ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਮਾਰਕਸ, ਲੈਨਿਨ ਜਾਂ ਮਾਓ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਰੂਸ ਅਤੇ ਚੀਨ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਆਦਰਸ਼ਕ ਸਮਾਜ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੇ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਘੱਖ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਅਤੇ ਗੈਰਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਵੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਘੱਖ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹ ਘੱਖ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੱਚੀਦਗੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਵਿਧੀ ਅਪਣਾਉਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਵਿਧੀ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਵਿਧੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਉਹਦਾ ਹੁਣ ਤਕ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਜਾਂ ਉਹਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਹੋਰ ਵਿਕਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਬਦਲਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਹੈ ਪਰ ਇਹਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਫੇਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਨਵੇਂ ਚਿੰਨ, ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਾਸੀਕਲ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਇਸਤਮਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈਆਂ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਚੈਲੰਜ ਸਮਝ ਕੇ ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਪਣੀ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਭਜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਚੈਲੰਜ ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਚੈਲੰਜ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਫਿਕਰ ਬਹੁਤਾ ਭਾਰਤ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਾਹਰਲਾ ਦੇਸ਼। ਪਾਸ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵੀ ਰੂਸ ਜਾਂ ਚੀਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਇਹਦਾ ਸਹੀ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਉਹੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਾਰਨ

ਇਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਟੇਟਾਂ ਦਾ ਝਾਂਚਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਜਾਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਢਾਂਚੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤੇ ਭਾਰਤੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਤੇ ਕੈਪੀਟਲਿਜ਼ਮ ਇਕੋ ਜਿੱਕੇ ਦੋ ਦੋ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਕਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਦੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਿਸਟਮ ਹਨ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ, ਫਲਸਫਾ, ਸਮਾਜਕ ਇਨਸਾਫ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੈਪੀਟਲਿਜ਼ਮ 'ਆਜ਼ਾਦ ਵਪਾਰ' ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਨਵਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹਾਲੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਪਰ ਕਿਸ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਇਹ ਨਵਾਂ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵੱਧ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਸਮਾਜਕ ਇਨਸਾਫ ਵਾਲੇ ਫਲਸਫੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗਲਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ 'ਚੋਰ ਦੀ ਮਾਂ' ਅਤੇ ਚੋਰ ਦੀ ਜੋ ਮਿਸਾਲ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਹ ਢੁੱਕਵੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਚੋਰ ਦੀ ਮਾਂ (ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ) ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਰ ਚੋਰ ਜੋ ਖੰਭੂ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੱਪਣਾ ਵੀ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਨੱਪ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਘਟੇ ਘਟ ਸਾਡਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਹੀ ਨਾ ਠਹਿਰਾ ਦੇਈਏ। ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਖਬਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 82 ਕਤਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 17 ਅਤਿਵਾਦੀ ਕਰੇ ਗਏ ਹਨ (ਅਸਲ ਕਿੰਨੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ) 33 ਹਿੰਦੂ, 32 ਸਿੱਖ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹੀਏ ਕਿਉਂਕਿ 17 ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੱਧ ਅਤਿਵਾਦੀ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਅੱਧਾ ਸੱਚ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹੀਏ ਕਿ ਅਤਿਵਾਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਬੇਦੋਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਅੱਧਾ ਸੱਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੂਰਾ ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਵੀ ਜੁਲਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਗਰੋਹ ਵੀ ਜੁਲਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। (ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕਹਿ ਕੇ ਅਖੋਂ ਪਰਖੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ) ਸੋ ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਨੂੰ ਸਟੈਂਡ ਲੈਣਾ ਪਏਗਾ। ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਤਾਕਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਹਾਂ ਇਕ

ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਕ ਪੜਾਅ ਵਿਚ ਇਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਏਗਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਾਂ। ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਪਣਾਏ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਮਾਜਕ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਧਰਮ ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬੜੀ ਨਾ ਪੱਖੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਦੰਗੇ ਫੈਸਾਦ ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਹੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸ਼ਿਸ਼ੇ ਵਾਰ ਹੈ। ਪਰ ਬੀਜ ਧਾਰਮਕ ਕੱਟੜਵਾਦ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਨਾ ਪੱਖੀ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਮੱਚੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੱਬੇ ਕੁੱਚੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੈਲਿਜ ਵਾਲੇ ਦੌਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਬਗੈਰ ਬਿਤਕਿਆਂ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪੁੱਜੀਸ਼ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਚਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਭਵਿਖ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

3 ਨਸ਼ਿਆਂ ਬੰਦੀ ਬਾਰੇ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਦੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਜੁਆਬ

ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਭਾਅ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿੱਚੀ ਮੁਹਿੰਮ ਬਾਰੇ 'ਸਮਤਾ' ਅੰਦਰ ਲਾਭ ਅਕੱਲੀਆਂ ਦੇ ਟਿੱਪਣੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਹ ਦੁੱਖ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮਤਾ ਅੰਦਰ ਛੇਪਿਆ ਹੈ, ਸਮਤਾ ਜੋ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਇਕ ਨਵਾਂ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਮੈਂਨੂੰ ਪੂਰਨ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਇਸ ਟਿੱਪਣੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੀ ਰੀਡਿੰਗ ਸਮੇਤ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਣ ਲਈ ਸਮਤਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੰਨੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਥਾਂ ਦੇਵੋਗੇ।

ਨਸ਼ਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਠੀਕ ਕਰੋ, ਕਾਮਰੇਡੋ!

ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਨਸ਼ਾਬੰਗੀ ਦਮਾਗੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ ਇਹ ਸੋਫਿਆਚਾਰ ਦਾ ਇਕ ਨਾਂ-ਪੱਖੀ ਪਹੁੰਚ ਹੈ ਨਿਬੜਦੀ ਹੈ। ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਮੱਚੇ ਲਾਈ ਇਸਦੇ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਰਮਾਇਦਾਰੀ ਲੋਟੇਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਅਮੀਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਸੁਗਲ ਹੈ ਜਦਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਅਤਿ ਘਾਤਕ।

ਸਮਤਾ ਦਾ ਇਹ ਪਾਠਕ ਖੁਦ ਆਪ ਵੀ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੋਇਆ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਛੂਤ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ "ਜੁੱਕੇ ਪਿੰਜਰ" ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਫਸੋਸ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਸ ਨਸ਼ਾਬੰਦੀ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਇੰਗ ਸਿਰਫ "ਅੱਕੀ-ਪਲਾਹੀ ਹੱਥ ਪੈਰ" ਮਾਰਨੇ ਹੀ ਦਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਤੰਗ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਤੇ ਸੋਝੀ ਸੋਚ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚੋਂ "ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਬੌਅ" ਆਉਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕ ਕਲੰਕ ਮੜ੍ਹਣ ਦੇ ਯਤਨ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮਤਾ ਇਹੋ ਨਾਅਰਾ ਲੈ ਕੇ ਆਵੱਗੀ ਨਸ਼ਾਬੰਦੀ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰੇ, ਭਾਰਤੀ ਲੋਕੋ!

ਭਲਾ ਜੇ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਵਿੱਚੀ ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਮਹਿਜ਼ ਰਾਜਸੀ, ਹਿੱਤਾਂ ਖਾਤਰ ਜਾਂ ਫਿਰ ਧਾਰਮਿਕ ਤੰਗ ਪੁਣੇ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਤਾ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ-ਖੁੱਰੀ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਟੈਂਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾਕਿ ਐਵੇਂ ਵਿਚ ਵਿਚਕਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਟਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦੁੱਖ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਲਾਭ ਅਕਲੀਆਂ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਕੀਕੋਣ ਤੋਂ ਵੇਖਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ "ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ" ਕਰਨੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਿਟੇ ਇਹ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੂਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਫਰਤ ਫੈਲੇਗੀ।"

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਠੀਕ ਇਹ ਕੱਚਿ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪ ਕਰਨ ਦੀ ਵਜਾਏ ਜੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਉੱਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿੱਕੜ ਉਛਾਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਮਾਰਕਸ-ਲੈਨਿਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸਾਰਾ ਠੋਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਖੁਲ੍ਹੀ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।

ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ

ਮੁੱਖ ਸਲਾਹਕਾਰ :

ਯੂਥ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਪੰਜਾਬ

ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੀ ਬਹਿਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਹਿਸ ਅੰਜਕਲੂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਮਤਾ ਦਾ ਪੱਖ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਇਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦਾ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਸਮੂਹ ਦਾ ਜਬਰ-

ਦਸਤੀ ਤਰਜ਼ੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਦਲਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੋਕਨੀਅਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਥਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਬਾਬਾ ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਲਈ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਮੰਨ ਕੇ ਇਕ ਡਿਸਪਲਿਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਇਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਹ ਡਿਸਪਲਿਨ ਦੂਜਿਆਂ ਉਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਯਰ ਧੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਪਏ ਬਗੈਰ ਕਿ ਇਹ ਧੱਕਾ ਚੰਗੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਹੈ ਜਾਂ ਭੈੜੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਧੱਕੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਹਰ ਸਹੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਆਂਦਾ ਹੈ, ਧੱਕਾਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵੀ ਜੇਕਰ ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਮਿਹਣਾ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਹ ਵਿਰੋਧ ਇਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਰਥਕਤਾ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਬਦਲੇ ਬਗੈਰ ਇਹਨਾਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਤੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ ਅਮਨ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸੰਰਾਬ ਦੀ ਆਮਦਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਕ ਦੋਖੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਵੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਮਿਹਣਾ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

4. ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਬਾਰੇ ਤੇ ਉਹਦਾ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ

ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਭਾਅ ਜੀ,

ਸਮਤਾ ਦੇ ਅਪਰੈਲ 1987 ਅੰਕ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਇਨਾਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਬੜਾ ਹੀ ਵਧੀਆ ਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਨਮਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋ

ਫੀ ਸਦੀ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਸੰਤ ਤੇ ਸਮਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ : ਉਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ 84 ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਬਿੜਕ ਗਿਆ" ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਅਪਰੈਲ ਅੰਕ 'ਚ ਲਿਖਣ ਮੁਤਾਬਕ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਕਲਾਕਾਰ ਆਪਣੀ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਕਲਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੋਤਾ ਕਰੇ ਬਗੈਰ ਇਨਾਮ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਮੰਚ ਨੇ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਆਦਾਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਨਮਾਨਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਦਾਸੀ ਨੇ ਕਲਾ ਨਾਲ ਕਿੱਥੇ ਸਮਝੋਤਾ ਕੀਤਾ। ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਦੇ ਲਿਖੇ ਤੇ ਗਾਏ-ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਬੋਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਉਦਾਸੀ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਰਕਾਰ ਪੱਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਸਨੂੰ 'ਅਸੀਂ ਬੜਾ ਕੁ ਬਿੜਕਿਆ' ਕਹਿ ਸਕੀਏ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲ ਵੀ ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਉਦਾਸੀ ਵਾਸਤੇ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਲੋਕ ਕਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਪਰ ਕੀ ਕਿਸੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਵੀ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀਆਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਆਦੀ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਆਪਾ ਵਿਰੋਧੀ, ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਦੇਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਕਰਨਾ।

ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ—ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ

ਮੈਂ ਦਸੰਬਰ 86 (ਸਮਤਾ 79) ਵਿਚ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖੀ ਅਪਣੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਫੇਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਦਾਸੀ ਬਾਰੇ ਕਦੀ ਵੀ ਉਹ ਲਾਈਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਿਸਦਾ ਤੁਸੀਂ ਅਪਣੇ ਖਤ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਾ ਹੀ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਕਦੀ ਸਰਕਾਰੀਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਕਦੀ ਉਸਦੇ ਕੋਈ ਸਨਮਾਨ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਟਿਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਪਣੇ ਵਲੋਂ 'ਸਰਯਾਜਲੀ' ਨਾਂ ਦੀ ਗੀਤਾ ਦੀ ਕੈਸਟ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਅਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਗੀਤ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਕਮੈਂਟਰੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਜੀਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਕਿਸੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਬਿੜਕ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨਸ਼ੇ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿੜਕਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇਹਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਮਤਾ 80 ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

5. 10,000 ਰੁ. ਦਾ ਇਨਾਮ ਅਤੇ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਭਾ ਜੀ

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਭਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਫੈਸਟੀਵਲ ਵਿਚ ਖੇਡੇ ਨਾਟਕ ਲਈ 10,000 ਰੁ. ਇਨਾਮ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਇਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਛਿੜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਰਖਣੀ ਚਾਹਾਂਗਾ।

ਭਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਠੀਕ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 10,000 ਰੁ. ਦਾ ਇਨਾਮ ਉਸ ਖਜਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੋਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸ ਉਗਰਾਹ ਕੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾ ਜੀ, ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਰਫ ਇਹੀ ਸ਼ਰਤ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ। ਪੈਸਾ ਤਾਂ ਮੁਖਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਖਜਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਲਾਈਨ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਾ ਕੱਢਣਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਮਿਸਾਲ ਹੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਪੈਸੇ ਦਾ ਸੋਮਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪੱਖੇ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਕਾਬਜ਼ ਜਮਾਤ ਇਨਾਮ ਕਿਉਂ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਬੋਲ ਨਾਲ ਦਬਾਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦ ਲਹਿਰ ਪ੍ਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਖੁਦ ਉਸ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀਅ ਤਾਂ ਗਾਂਧੀ ਵਰਗੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਗਲਤ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੁੱਲਤ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਹਨਾਂ ਹਾਕਮ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਨੇ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਤੱਕ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਨਾ ਸਮਝਿਆ। ਉਸ ਮਹਾਨ ਇਨਕਲਾਬੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਰਹੇ। ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਕਾਰ ਧਿਆਰ ਭਾਪਕੇ ਇਹਨਾਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਨੇ ਵੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਾਰਸ ਕਹਿਣ ਲਗੇ।

ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਹਾਕਮ ਪੈਸੇ ਜਾਂਦੀ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਸਾਹਿੱਤਕਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾਂ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਸਾਹਿੱਤਕਾਰ ਜਾਂ

ਕਲਾਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂਤ ਪਾਪੂਲਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਠੀਕ ਇਹੀ ਗੱਲ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਭਾਜੀ ਵਾਰੇ ਸਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਭਾ ਜੀ ਦੀ ਪਾਪੂਲਰਟੀ ਵਧ ਜਾਣ-ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂਹੀਉਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਦੀ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਚ ਤਾਂ ਭਾਜੀ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਖਰੀਦੇ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ ਇਨਾਮ ਲੈਣ ਤੇ ਸਧਾਰਣ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਡਰ ਵਿਚ ਭਾਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ੱਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਖੜੇ ਹੋਣਗੇ। ਕੇਡਰ ਸੋਚਣ-ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਆਖਰ ਇਸ ਕਲਾਕਾਰ ਜਿਹੜਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਕਨਵੀਨਰ ਵੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਕਿਉਂ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ? ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਮੋਹਨਤਕਸ਼ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਰ ਘੱਲ ਨੂੰ ਲਾਠੀ ਗੋਲੀ ਮਾਲ ਕੁਚਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੋਹਨਤਕਸ਼ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹੀ ਸਾਹਿੱਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਕਿਉਂ ਦੇਂਦੀ ਹੈ?

ਹੁਣ ਭਾਜੀ ਜੁਆਬ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਕੇਡਰ ਦੇ ਸ਼ੱਕੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵੀ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕੇਡਰ ਦੇ ਸ਼ੱਕੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿੰਨੀ ਉਰਜਾ ਲਗੇਗੀ ਉਹ 10000 ਰੁ. ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ 10000 ਰੁ. ਦੀ ਖਾਤਰ ਇੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਡਰ ਦੇ ਸ਼ੱਕੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਣੀ ਕੋਈ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ।

6. ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਭਾਅ ਜੀ। ਮਹਿੰਦਰ ਮਟੂ

ਸਾਡੀ ਇਧਰ ਸਭ ਦੱਸਤਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ-ਰਾਏ ਇਥੇ ਖੜੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੌਹਾਲੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਇਨਾਮ-ਸਨਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਜ਼ਮੀਰ ਨਾ ਵੇਚੋ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰ ਹੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਰਮਾਏ ਵਿਚੋਂ ਜੋਕਰ ਤੁਸੀਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਾਪਸ ਪਰਤਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿ ਪੈਸਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਟੁਕੜ ਬੰਬ ਵੀ ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਜਿਸ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਲੋਕ-ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਆਪਾ ਵਾਰ ਰਹੇ ਹੋ ਏਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਰਖੋ ਤੁਸੀਂ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੇਹਤ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖੋ। ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ (ਸੇਹਤ ਪਖੋਂ) ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖੋ-ਤੁਹਾਡੀ ਲੰਬੀ ਉਮਰ 'ਚ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਰਪਿਤ ਪਲ ਪਲ ਲਈ ਅਰਜ਼ਈ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਦੀਦਾਰ ਸ਼ੇਤਰਾ

7. ਗੁਰਸ਼ਰਨੇ ਭਾਓ ਜੀ, ਲਾਲ ਸਲਾਮਿ ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤਾ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਪੈਗਾਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਪੈਗਾਮ ਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਕਿ ਖਾਲਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਮਰੇਨ ਦੀ ਕੋਈ ਯੋਜਨਾ ਨਹੀਂ, ਸਰਾਸਰ ਗਲਤ ਹੈ। ਜੇ ਹੁਣ ਤੀਕੋ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ, ਕੀ ਉਹ ਕਿਸ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ? ਜੇ ਉਹ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਾਤੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਇਹੋ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਕਿ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਤੋਂ ਹਕੂਮਤੀ ਦੰਗਲ-ਗਰਦੀ ਦੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰੇ? ਸਿੱਖ ਸਾਵਨਵਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਾਸਤਰਕਤਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਜਾਂ ਨਾਸਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਧਣ ਦੇ ਮਤੋਂ ਕੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤਾ ਲਈ ਚੁਣੇ? ਕੀ ਖਾਲਸਤਾਨੀ ਟੋਲੇ ਹਰੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਰੇਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਗਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਾਇ ਲੈਣਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਕੋਲ ਕਰਨਗੇ। ਖਾਲਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਤੀਜੀ ਸ਼ਰਣੀ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਫੇ ਸੁੱਧਣ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਦੱਸਣੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਮੂਲ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀਦਿਆਂ ਵਗਿ ਰਤਕਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ, ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਉਪਰ ਕਾਤਲੀ ਸੁਕ੍ਰਾਂ ਭੀਲ ਭੇਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋ।

ਮਾਲੀ ਨੇ ਪਾਠਕ ਫੋਰਮ ਵਿਚ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਰੋਧ ਤਰਕਵਾਦੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨੱਸ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਝੂਠੀ ਹੈ। ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਲਿਖਣਾ ਤਰਲ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਕੇ ਗਾਲੀ ਗਲੋਚ ਤਕ ਦੀ ਨੋਬਤ ਹੈ। ਮਾਲੀ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਸਭਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਤਰਕ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਾਲੀ ਦੀ ਬਚਕਾਨਾ ਸੋਚ ਗਾਲੀ ਗਲੋਚ ਤੀਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ।

ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਮਸਾਲਾ ਕੁਝ ਜਾਇਦਾ ਲੱਗਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਚਮਚੀ ਮਾਰ ਕੇ ਇਨਾਮ ਕਰਨਾ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਗੁਦਾਰੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਬੁਰਜੂਆ ਸ਼ਰਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਚੇਤਨਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨਾਮ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਤਰਲ ਤੋਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਮੁਰਖਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੀਤ (ਲੁਧਿਆਣਾ)

8 ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੇਖ ਬਾਰੇ

"ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਰਗ" ਨਾਂਸੀ ਲੇਖ ਵਿਚ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੁਝ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅਸਲੀ-ਅਤ ਨਾਲ ਸੋਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਲੇਖਕ ਦੇ ਕੁਝ ਲੇਖ ਸੋਭੇ ਸਿਰਮਨ ਗੋਚਰੇ ਆਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਹੀ ਪੱਖ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਉਂਦੇ ਹੁਣੇ ਆਪ ਇਸ ਲੇਖ ਬਾਰੇ ਖਿਆਲ ਕਰੀਏ।

ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਵਰਗ ਲੇਖਕ ਮੁਤਾਬਕ (1) ਅਮੀਰ ਵਰਗ (ਲੁਟੇਰਾ ਜਮਾਤ) (2) ਦਾਲਿਤ ਵਰਗ (ਲੁਟੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜਮਾਤ) (3) ਮੱਧ ਵਰਗ (ਪਾਲਤੂ ਜੋਕਾ) ਲੇਖਕ ਅਮੀਰ ਵਰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਥੋੜੇ ਸਬਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਸ਼ਰਣੀ ਦੇ ਕਰੋਟਰ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸ਼ਰਣੀ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਜਦੋਂ ਮੱਧ ਵਰਗ ਬਾਰੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੌਲ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮੁਖ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਰਣੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪੀ ਪੀ ਕੇ ਕੋਸਿਆ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ੋਰ ਹੀ ਇਸ ਸ਼ੁਣੀ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਲ ਦੀ ਸਿਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬ ਕੋਸੇ ਨਾਲੋਂ ਬਰੀ ਠੀਕ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਸਾਂਝੀ ਲੜਾਈ ਕੇਵਲ ਮੱਧ ਵਰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਲੇਖਕ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸ਼ੱਖਤ ਖਿਲਾਫ ਹਾਂ ਕਿ "ਇਹੀ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਰਾਖਵੇਕਰਣ ਵਿਰੋਧ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਹਰ ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਵਰਤ ਕੇ ਗਰੀਬ ਵਰਗ ਨੂੰ ਗਰੀਬ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਲਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਲੇਖਕ ਇਹਨਾਂ ਸਬਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਚੇਤ ਜਾਂ ਸੁਚੇਤ ਰੂਪ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੰਮੋਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਕਿ ਰਾਖਵੇ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਨੀਤੀ ਇਹਨਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਵੋਟਰ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣੇ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਚੁਕਣ ਵਾਸਤੇ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਨੀਤੀ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕੀ ਤਾਂ ਅਗੇ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਨੀਤੀ ਤੋਂ ਕੀ ਆਸ ਰਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵੀ-ਹੱਕ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦਾ ਸਭਾਈ ਹੱਲ ਮੌਜੂਦਾ ਵਾਚੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾ

ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸੜਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਭਿੰਡਰਵਾਲੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਜਮਾਤ ਬਾਰੇ ਉਹ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਜਿਸ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਮੁਖ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵੀ ਤੋਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਅਸਲੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਸੀਂ ਇਸ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾ ਬਣਾਈਏ।

ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ

9. ਇਕ ਸਾਥੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਤੇ ਉਹਦਾ ਜਵਾਬ

ਬੁਜ਼ਰਗ ਸਾਥੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਲਾਲ ਸਲਾਮ।

ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ 'ਚ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਮਾਲੀ ਸੰਪਾਦਕ ਪੰਗਾਮ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਦਾ ਦ੍ਰਿਵਾਲਾ ਨਿਕਲਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਪੰਗਾਮ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਇਕ ਪੋਪਰ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗੁਪਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸੀ.ਆਈ. ਏ. ਤੇ ਕੇ. ਜੇ. ਥੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੀ ਉਹ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਲੈ ਗਿਆ। ਕੀ ਅਗਸਤ 83 ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਜੋ ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਲੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤੇ ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਉਥੇ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਾਰੇ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਗਲਤ ਹੋਈ? ਹਰ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਪਿਛੋਂ ਸੱਚ ਤੇ ਮੋਹਰਾਂ ਲਾਈਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਲੀ ਜੀ ਅਜਿਹੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਔਗੇ ਚੌਵੇਂ ਹੱਥ ਖੜਕ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਗਲਤ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਗਲਤ ਆਦਮੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੇ ਔਗੇ ਹੱਥ ਖੜਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਗਾਮ ਨੇ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਅਜਿਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਥੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਜੀ ਪੰਗਾਮ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ ਮਾਲੀ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਹੁਣ ਤਕ ਕੋਈ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਜਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ

ਫਿਰ ਉਹ ਪਲਸ ਮੰਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜਬਰ ਤੇ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਫਰੰਟ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਿਉਂ ਕਰ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਜੇਕਰ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਘਟੀਆ ਸਬਦ ਲਿਖ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਸਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਯੋਗ ਸੀ।

ਤੀਜਾ—ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਾਫੀ ਸਲਾਹੁਨ ਯੋਗ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਨਮਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਜੋ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਤੇ ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰੁਪਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਸਮਝਿਆ। ਕਈ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦਵਾਈਆਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ, ਵਜੀਫੇ ਤੇ ਹੋਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪੈਸਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੀ ਘਟੀਆ ਸੱਚ ਹੋ ਗਈ ਤੁਹਾਡੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਸਾਬਕਾ ਮੈਂਬਰ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ-ਟਾਈਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਏ। ਜੋ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਤੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ।

—ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਮਾਲਕ ਭਾਗੋ ਦਾ ਨਾਟਕ ਸਟੇਜ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਭਾਗੋ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿਚੋਂ ਢੁੱਧ ਤੇ ਮਲਕ ਦੀ ਰੋਟੀ ਚੋਂ ਲਹੂ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਇਕ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਗੀਰਦਾਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦੀ ਤੇ ਜਬਰੀ ਉਗਰਾਈ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਪੈਸੇ ਤੇ ਅੰਨ ਦੇ ਰੋਟੀ ਚੋਂ ਲਹੂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਟੇਜ ਤੇ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਤੇ ਇਹ ਕੀ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਰੂਪ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।

ਇਸਕਲਾਬੀ ਸਾਥੀ—ਆਰ. ਐਸ. ਭੰਡਾਰੀ (ਬਰਨਾਲਾ)

o ਭੰਡਾਰੀ ਜੀ, ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨੁਕਤਾ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਅਤੇ ਪੰਗਾਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਨਿਪੜਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਨੁਕਤਾ ਮੈਨੂੰ ਸੰਬੰਧਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਦੇਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਮਾਲੀ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ? ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਹੈ ਕਿ ਨਕਸਲ-ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਇਕ ਗਰੁੱਪ ਵਲੋਂ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਪੰਗਾਮ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਉਹ ਐਡੀਟਰ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਲੱਖ ਵਖਰੇਵੇਂ ਹੋਣ ਪਰ ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਉਸ ਪਤਕਾਰੀ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ

